

48 Câu Hỏi Về Sự Nhịn Chay

﴿٤٨ سؤالاً في الصيام﴾

[فیتنامی - Vietnamese - Tiếng Việt]

Tác giả:

Muhammad bin Soleh Al-Uthaimeen

Dịch Thuật:

Abu Hisaan Ibnu Ysa

2010 - 1431

Islamhouse.com

﴿٤٨ سؤالاً في الصيام﴾
(باللغة الفيتنامية)

تأليف: محمد بن صالح العثيمين

ترجمة: محمد زين بن عيسى

2010 - 1431

islamhouse.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Lời Mở Đầu

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على أشرف خلقه محمد بن عبد الله عليه أفضل الصلاة والسلام، وعلى آله وصحبه ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين، وبعد:

Tạ ơn Allah Đấng chúa tể của vũ trụ và muôn loài, cầu xin bình an và phúc lành cho Thiên Sứ cao quý nhất trong mọi tạo vật của Ngài Muhammad bin Abdullah cầu xin sự bình an và phúc lành hoàn hảo nhất cho Người, cho tất cả bằng hữu của Người và cho tất cả ai đã noi gương theo họ cho đến ngày tận thế, Wa Amma ba'd:

Anh chị em nhịn chay thân mến! Cứ mỗi năm khi đến giờ khắc thì tháng rộng lượng lại trở lại đến với chúng ta, tháng Romadon, tháng tha thứ, tháng thương xót, tháng này đến đánh thức chúng ta thoát khỏi sự lơ là đây chính là thời gian để mỗi người trong chúng ta suy nghĩ lại ôn lại tất cả mọi việc chúng ta đã làm trong năm để biết đâu là sai trái để thay đổi chỉnh sửa bản thân trở thành người nhân đức, tận dụng cơ hội này để sám hối để làm nhiều việc nhân đức rồi sẽ được Allah chấp nhận những việc làm đức hạnh kia bởi ngày nay chỉ làm không tính toán còn ngày mai chỉ tính toán không có cơ hội làm.

Anh chị em đạo hữu thân mến! Nhân cơ hội hồng phúc này tôi sẽ đưa ra một bài viết nói về sự nhịn chay với cái tên: "*Bốn mươi tám câu hỏi về sự nhịn chay*" đây là những câu trả lời do Shaikh Muhammad bin Soleh Al-Uthaimen giải đáp đã được tôi xem xét rất kỹ và đã được phép xuất bản. Cầu xin Allah ban cho Shaikh nhiều điều tốt đẹp và ban kiến thức của Shaikh là kho tàng quý báu cho cộng đồng Muslim. Việc làm này của tôi không ngoài mục đích giúp ích anh chị em Muslim hồng giúp họ có kiến thức đúng thực về giáo lý Islam, tôn thờ Allah bằng những gì giáo lý cho phép, bởi tất cả mọi việc làm đức hạnh sẽ không được Allah chấp nhận ngoại trừ Ikh-los (thật thành tâm) vì Allah và đúng với những gì Rosul ﷺ dạy bảo.

Cầu xin Allah Đấng Vĩ Đại, Chủ Nhân của ngai vương rộng lớn, sở hữu các Đại Danh và các Tính Cách tuyệt đối cao cả chấp nhận việc làm này dành riêng cho Ngài, ban cho nó mang sự hữu ích trong cuộc sống của tôi và cả sau khi tôi đã chết. Đồng thời hãy ban cho bài viết này được mọi người nhiệt tình đón nhận, bởi Ngài là Đấng Am Tường tất cả và lời nói cuối cùng của tôi là tạ ơn Allah Đấng Chúa Tể của vũ trụ và muôn loài.

Soạn thảo và sắp xếp

Abu Muhammad Salim bin Muhammad Al-Juhany

Hỏi: Điều gì bắt buộc phải làm trong tháng Romadon ?

Đáp: Shaikh Muhammad bin Soleh Al-Uthaimen đáp:

Tháng Romadon là tháng đầy ắp hồng ân, trong tháng này Allah đã mặc khải xuống Thiên Kinh Qur'an để hướng dẫn nhân loại, phân tích tỉ mỉ đâu là chân lý, đâu là lầm lạc, Ngài qui định sự nhịn chay là một trong những nền tảng trong những trụ cột của Islam, sự đứng dâng lễ Solah Sunnah trong tháng nhằm thu gom thêm ân phước và là lý do được thoát khỏi hỏa ngục, như được nhắc trong Hadith do Al-Bukhory và Muslim ghi lại Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ، وَمَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)) متفق عليه

“Ai nhịn chay trong tháng Romadon bằng sự tin tưởng và kỳ vọng được phần thưởng từ Allah sẽ được tha thứ cho tất cả tội lỗi đã phạm. Và ai đứng dâng lễ Solah vào đêm định mệnh bằng sự tin tưởng và kỳ vọng được phần thưởng từ Allah sẽ được tha thứ cho tất cả tội lỗi đã phạm.”

Câu: "Ai nhịn chay vào tháng Romadon bằng sự tin tưởng" tức tin tưởng vào Allah, tin tưởng vào giáo lý của Ngài, hài lòng chấp nhận nó, thể hiện ra bề ngoài và kỳ vọng vào sự ban thưởng của Allah dành cho sự nhịn chay và đứng dâng lễ Solah (Taroweeh) và bất cứ ai đứng dâng lễ Solah trong Romadon hay vào đêm Định Mệnh trong lòng có được đức tin và sự kỳ vọng trên chắc chắn sẽ được Allah tha thứ tất cả tội lỗi đã phạm trong quá khứ, nếu chúng ta bỏ chút thời gian nhìn lại quá khứ sẽ thấy được rằng đây là tháng hồng ân đã mang lại rất nhiều cơ hội vô cùng quý báu, là niềm vui sướng của người có đức tin khi được nhắc đến tháng Romadon này bởi trong tháng mang đến biết bao là kết quả tốt đẹp.

- Kết quả thứ nhất: Ngài chọn tháng này là điểm khởi đầu mặc khải Thiên Kinh Qur'an, mở cho cộng đồng Muslim rất nhiều vùng đất từ đông sang tây, làm cho Islam được hùng mạnh và ngọn cờ Islam đã được phát phới khắp mọi nơi.

Đúng, không thể nào che dấu được lịch sử và cộng đồng Islam chúng ta rằng vị thủ lĩnh sáng suốt Umar bin Al-Khottob ﷺ được mọi người mang đến đặt trước mặt ông vương niệm của Vua Ba Tư được chõ trên hai con lạc đà không bị hao mòn hay mất tí nào, tất cả là do sự hùng mạnh của Islam và sự nhục nhã của bọn đa thần – tạ ơn Allah – chúng ta tin tưởng chắc chắn một điều nếu cộng đồng Islam trở về với Qur'an, áp dụng giáo lý do Allah qui định trong Qur'an thì Islam sẽ trở lại hùng mạnh như xưa kia, Insha Allah.

Nhưng để được mật phải chịu ong chích, muốn được hoa hồng phải bị gai đâm, cần phải thi đấu trong cuộc thi đối với những ai thi hành theo

Islam và kêu gọi mọi người đến với nó, bởi Allah đã phán trong Kinh sách của Ngài như sau:

قَالَ تَعَالَى: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ مِنكُمْ وَالصَّابِرِينَ﴾ محمد: ٣١

﴿Và chắc chắn TA (Allah) sẽ thử thách các người cho đến khi TA biết rõ ai là người trong các người đã chiến đấu anh dũng và kiên trì.﴾
Muhammad: 31, Allah phán ở chương khác:

قَالَ تَعَالَى: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُم مَّسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ

وَالضَّرَّاءُ وَرُزِلُوا حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ ۗ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ﴾

البقرة: ٢١٤

﴿Hoặc phải chăng các người nghĩ rằng các người sẽ vào thiên đàng trong lúc các người chưa từng trải qua những thử thách tương tự (như những thử thách) mà những người đã qua đời trước các người đã nếm? Họ đã từng gặp phải nghịch cảnh, hoạn nạn và họ dao động (tinh thần) đến nỗi Thiên Sứ (Muhammad) và những người bạn sát cánh với Người đều than: "*Khi nào sự cứu giúp của Allah mới đến ?*"
Này, chẳng phải sự cứu giúp của Allah đã đến sát bên cạnh rồi sao?﴾ Al-Baqoroh: 214.

- Kết quả thứ hai: trong tháng hồng ân này trận đại thắng Badr xảy ra vào năm thứ hai Hijroh với lý do khi Nabi ﷺ nhận được tin phái đoàn lạc đà của Quraish do Abu Sufyaan dẫn đầu từ Sham (ngày nay là Palestine, Syria, Jordan và Libang) đang trên đường trở về Makkah, khi bắt được tin tức này Nabi ﷺ ra lệnh cho các Sahabah nhanh chóng xuất binh ngăn chặn đoàn thương buôn kia để lấy lại những gì đã mất, bởi Quraish đã trục xuất Nabi ﷺ và các bằng hữu của Người ra khỏi quê hương và chiếm đoạt hết tài sản của họ. Ngay lúc này giữa họ với Nabi ﷺ không có hiệp ước hay giao ước gì cả, Nabi ﷺ xuất binh để lấy lại tài sản đó, do không có ý định giao chiến nên mới ra quân với số lượng rất ít chỉ có ba trăm mười mấy người đàn ông, bảy mươi con lạc đà và hai con ngựa họ thay đổi nhau mà cưỡi khi mệt, bởi Nabi ﷺ không xuất binh với mục đích chiến tranh mà chỉ muốn lấy lại số lạc đà của họ mà thôi.

Về phía Abu Sufyaan cử người phóng ngựa nhanh về Makkah báo tin cho Quraish cầu cứu họ nhanh chóng xuất binh đến bảo vệ đoàn lạc đà của họ khỏi tay của Nabi ﷺ, khi nhận được tin họ liền xuất binh với điệu bộ ngạo mạn như Allah đã diễn tả trong Qur'an:

قَالَ تَعَالَى: ﴿خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطْرًا وَرِثَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا

يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ الأنفال: ٤٧

﴿Chúng đã xuất quân từ nhà với dáng điệu điệu võ dương oai cho thiên hạ thấy và với ý định cản trở thiên hạ không cho theo con đường của Allah nhưng Allah bao quát hết mọi việc chúng làm.﴾ Al-Anfaal: 47.

Trên đường đoàn quân Quraish nhận được tin là Abu Sufyaan đã thoát khỏi tay của Nabi ﷺ họ liền dò ý có tiếp tục tiên quân hay rút về? Ông Abu Jahl là chỉ huy trưởng của đoàn nói: "*Thề bởi Allah chúng giám, chúng ta sẽ không bao giờ trở về đến khi đến được Badr và ở đó ba ngày ba đêm giết lạc đà ăn thịt, uống rượu, ca múa nhảy hát để toàn thể Arập nghe mà sợ chúng ta muôn đời.*"

Những câu nói này thể hiện được sự cao ngạo, ngông cuồng, không xem ai ra gì, không phân biệt được đâu là chân lý đâu là sai lầm, đoàn quân của họ khoảng chín trăm đến một ngàn người còn phe Nabi ﷺ chỉ có ba trăm mười mấy người. Khi hai phe đối đầu nhau một bên là quân lính của Allah và một bên là quân lý của Shayton và kết quả cuối cùng đã thuộc về quân lính của Allah, phe Quraish bị giết chết bảy mươi người đàn ông gồm những người có địa vị danh giá chức quyền, bắt sống bảy mươi người. Sau khi xong chiến tranh Nabi ﷺ ở lại chiến trường ba ngày như thói quen và ra lệnh cho đến thu xếp xong mọi việc. Vào ngày thứ ba Nabi ﷺ đứng tại ngôi mộ nơi chôn hai mươi bốn người đàn ông của Quraish, Người đã kêu gọi từng người một với tên họ và tên cha của họ:

قَالَ ﷺ: ((يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ، هَلْ وَجَدْتَ مَا وَعَدَ رَبِّكُمْ حَقًّا، إِنِّي وَجَدْتُ مَا وَعَدَنِي رَبِّي حَقًّا؟)) فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُكَلِّمُ أَنَا سَاءَ قَدْ جِئْتُمْ؟ قَالَ: ((مَا أَنْتُمْ بِأَسْمَعَ لِمَا أَقُولُ مِنْهُمْ وَلَكِنَّهُمْ لَا يَسْتَجِيبُونَ)) أَوْ قَالَ: ((لَا يَرْجِعُونَ قَوْلًا))

Nabi ﷺ nói: "**Hỡi ông A con ông B, rằng ông đã thấy được điều chân thật mà Thượng Đế của ông đã hứa chưa, còn Ta đã thấy được điều chân lý mà Thượng Đế của Ta đã hứa rồi đấy.**" Nhóm Sahabah ngạc nhiên hỏi: Thưa Rosul! Làm sao có thể nói chuyện được với những cái xác khô kia ?, Nabi ﷺ đáp: "**Các người không thể nghe được những gì Ta nói với họ nhưng họ lại nghe nhưng không thể đáp lại.**" Hoặc đã nói: "**Không đáp được lời nào.**"

Cuối cùng Nabi ﷺ trở về Madinah với chiến thắng vinh quang và mọi điều tạ ơn Allah.

- Kết quả thứ ba: thống lĩnh được Makkah, trước kia Makkah do nhóm người Quraish đa thần cai quản họ đã hủy hoại Makkah bằng sự phủ nhận Allah, tôn thờ đa thần và gieo rất đầy tội lỗi, nên Allah đã cho phép Rosul ﷺ chiến đấu với thị dân Makkah nhưng chỉ cho phép chém giết một thời gian ngắn vào ban ngày mà thôi rồi sự cấm kỵ được trở lại sau khi chiến thắng giống như trước khi chiến sự bắt đầu (tức cấm gây

chiến trong lãnh địa Makkah), Nabi ﷺ bước vào Makkah vào thứ sáu ngày 20 tháng Romadon (tháng 9) năm thứ 8 Hijroh, Người tiến thẳng vào đền khi đứng trên cửa của Ngõ Đền Ka'bah và Quraish thì đứng dưới chờ Nabi ﷺ sẽ phân xử họ ra sao:

قَالَ ﷺ: ((يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ! مَا تَرَوْنَ أُنِّي فَاعِلٌ بِكُمْ؟)) قَالُوا: خَيْرًا أَخٌ كَرِيمٌ وَابْنُ أَخٍ كَرِيمٍ. قَالَ ﷺ: ((ادْهَبُوا فَأَنْتُمْ الطُّلَقَاءُ))

Nabi ﷺ nói: "**Hỡi dân chúng Quraish! Mọi người muốn Ta đối xử ra sao với mọi người ?**" Mọi người đồng đáp: điều tốt đẹp, ông là người anh em rộng lượng và là đứa con của người anh em rộng lượng. Nabi ﷺ nói: "**Mọi người hãy đi đi, tất cả đều tự do.**" Nabi ﷺ đối xử rất rộng lượng với họ sau khi đã bị họ ngược đãi đây là một tính cách tuyệt vời của Nabi ﷺ.

Sau khi đã trình bày những thành quả được Allah ban cho cộng đồng Muslim trong tháng hồng ân này tôi sẽ trả lời câu: nhiệm vụ của chúng ta phải làm gì trong tháng Romadon ?

Điều bắt buộc chúng ta phải làm trong tháng hồng ân này có điều bắt buộc, có điều khuyến khích, điều bắt buộc là phải nhịn chay còn điều khuyến khích là dâng lễ Solah Taroweeh.

Sự nhịn chay là điều ai cũng biết đó là: kiêng không sử dụng mọi điều làm hư sự nhịn chay kể từ rạng đông xuất hiện đến mặt trời lặn với định tâm tôn thờ Allah và bằng chứng cho việc này như sau:

قَالَ تَعَالَى: ﴿فَأَلْزَمَ بَشَرُهُنَّ وَابْتَعُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ

الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَى الْيَلِّ ۗ﴾ البقرة: ١٨٧

﴿Bởi thế, giờ đây các người được phép quan hệ với các bà vợ để tìm kiếm những gì mà Allah đã ban cho các người (từ con cái), các người hãy ăn uống (vào ban đêm) cho đến khi phân biệt rõ ràng cho các người sợi chỉ trắng của buổi rạng đông tách rời khỏi sợi chỉ đen của nó, rồi sau đó hoàn thành sự nhịn chay đến ban đêm.﴾ Al-Baqoroh: 187.

Điều hiệu lằm trong sự nhịn chay là sự nhịn chay không phải để rèn luyện cơ thể làm quen với đói khát và khó khăn mà nhằm rèn luyện bản thân bỏ đi điều yêu thích để làm hài lòng Thượng Đế và điều yêu thích đó là ăn uống, quan hệ vợ chồng và những dục vọng của bản thân.

Yêu cầu của sự nhịn chay là làm hài lòng Allah, cho nên chúng ta cần phải kiên định sự định tâm là chúng ta bỏ đi mọi điều làm hư sự nhịn chay là chỉ vì làm hài lòng Allah.

Lý do qui định ra sự nhịn chay cho cộng đồng này như được Allah phân trần trong Qur'an rằng:

قَالَ تَعَالَى: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ البقرة: ١٨٣

﴿Hỡi những người có đức tin! (Allah) đã truyền xuống sự nhịn chay bắt buộc các người cũng như những thế hệ trước các người phải nhịn hồng trở thành người biết kính sợ (TA)﴾ Al-Baqoroh: 183, lý do chính của sự nhịn chay đó là để con người có lòng kính sợ Allah như: tự từ đi mọi điều bị Allah cấm và thi hành mọi điều Ngài đã bắt buộc có một Hadith Soheeh được ghi lại rằng Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ)) رواه البخاري.

"Ai không từ bỏ lời dối trá mà còn tiếp tục nói dối thì Allah không cần thiết đến sự nhịn ăn và nhịn uống của y." Hadith do Al-Bukhory ghi lại.

Allah không muốn chúng ta bỏ đi thức ăn thức uống mà muốn chúng ta bỏ đi lời dối trá và đừng bao giờ nói, vì vậy khuyến khích người nhịn chay khi bị ai đó chửi mắng hay đòi giết y trong lúc đang nhịn chay thì hãy nói: tôi đang nhịn chay và không trả đòn lại, bởi nếu đối đáp lại sẽ dẫn đến tranh cãi, đấu đá rồi làm cho suốt ngày nhịn chay chỉ có chửi mắng và đấu đá nhưng khi nói tôi đang nhịn chay thì người kia biết được rằng không phải y bắt lức đối đáp hay chống trả lại mình mà điều ngăn cản chính là sự nhịn chay, lúc này sẽ cắt đứt ngay sự tranh cãi và đối đá.

Đây là lý do chính đáng bắt buộc nhịn chay một khi hiểu được rõ ràng như thế mỗi người chúng ta cần phải bảo vệ sự nhịn chay của mình bằng những việc làm qui phục Allah như: tụng niệm táng dương, đọc Qur'an, Solah, bổ thí, đối xử tốt với mọi người, luôn vui vẻ, mở rộng cõi lòng và tất cả việc gì có thể làm thì hãy làm ngay.

Khi người Muslim đứng dưới vòm che như thế này trong suốt tháng thì chắc chắn ở cuối tháng sẽ thay đổi cuộc sống và cách nhìn của bản thân, vì vậy mà ở cuối tháng đã ra lệnh cho người Muslim phải xuất Zakat Fitr để tẩy sạch cơ thể bởi cơ thể được tẩy sạch bởi những việc làm qui phục Allah và bỏ đi mọi điều Harom (bị cấm kỵ) tương tự thế được tẩy sạch bằng tài sản cho nên mới được đặt cho cái tên là Zakat.

Hỏi 1: Những điều gì làm hư sự nhịn chay của người nhịn ?

Đáp 1: Trong Qur'an có nhắc đến ba điều làm hư sự nhịn chay đó là: ăn, uống, quan hệ tình dục như Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿فَأَلْكَنَ بَشْرُوهُنَّ وَابْتَعُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ

الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتَمُوا الصِّيَامَ إِلَى الْيَلِّ ﴿١٨٧﴾ البقرة: ١٨٧

﴿Bởi thế, giờ đây các người được phép quan hệ với các bà vợ để tìm kiếm những gì mà Allah đã ban cho các người (từ con cái), các người hãy ăn uống (vào ban đêm) cho đến khi phân biệt rõ ràng cho các người sợi chỉ trắng của buổi rạng đông tách rời khỏi sợi chỉ đen của nó, rồi sau đó hoàn thành sự nhịn chay đến ban đêm.﴾ Al-Baqoroh: 187.

Vấn đề ăn uống cho dù ăn thức ăn Halal hay Harom, dù có lợi hay có hại hoặc vô lợi vô hại, dù ít hay nhiều kể cả hút thuốc cũng làm hư sự nhịn chay mặc dù nó là điều Harom có hại.

Có một số học gia Ulama còn nói: nếu ai nuốt hạt chuối để xả chay trong khi hạt chuối không có lợi ích gì với cơ thể mà cũng bị xem là đã làm hư sự nhịn chay và cho dù có ăn bột trộn nước cũng vậy.

- Thứ ba: quan hệ tình dục là việc làm xấu xa nhất trong các điều làm hư sự nhịn chay bởi bắt buộc phải chịu phạt và hình phạt như sau: phóng thích một nô lệ, nếu không có phải nhịn chay hai tháng liên tiếp, nếu không có khả năng phải bố thí thức ăn cho sáu mươi người nghèo.

- Thứ tư: xuất tinh bằng cách hưởng thụ: một khi ai xuất tinh bằng cách hưởng thụ thì đã làm hư sự nhịn chay của y nhưng không bị chịu phạt gì cả bởi hành phạt duy chỉ nằm trong quan hệ tình dục.

- Thứ năm: tiêm thuốc dinh dưỡng tức tiêm thuốc thay thế cho ăn uống, ngoài ra tiêm các loại thuốc không phải là thuốc dinh dưỡng thì không làm hư sự nhịn chay dù có tiêm vào gân hay cơ bởi đây không phải là ăn uống cũng không đồng nghĩa với ăn uống.

- Thứ sáu: cố ý ói, một khi cố ý làm cho ói thì đã làm hư sự nhịn chay còn nếu bị ói tự nhiên do say sóng tàu xe thì không làm hư sự nhịn chay.

- Thứ bảy: ra máu kinh nguyệt và máu hậu sản: một khi phụ nữ đến chu kỳ kinh nguyệt hoặc sau khi sinh nở ra máu thì đã làm hư sự nhịn chay cho dù trước khi mặt trời lặn vài giây. Còn nếu ra máu kinh nguyệt và máu hậu sản sao khi mặt trời lặn dù vài giây thì sự nhịn chay đó đúng.

- Thứ tám: ra máu do giác nẻ bởi Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((أَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ)) هذا الحديث صححه الإمام أحمد رضي الله عنه، وكذلك شيخ الإسلام ابن تيمية، وابن القيم، وغيرهم من المحققين.

"Người giác nẻ và người cho giác nẻ cả hai đều làm hư sự nhịn chay."

Đây là Hadith Soheeh do Imam Ahmad, Shaikh Al-Islam Ibnu Taimiyah, Ibnu Al-Qoiyim và nhiều học gia Ulama khác xác thực đây là Hadith Soheeh (chính xác)

Qua Hadith bất cứ ai giác nẻ đều làm hư sự nhịn chay nhưng phải giống cách giác nẻ như trong thời đại của Nabi ﷺ đó là: một người dùng một cái ống hút trực tiếp số máu trên người đàn ông khác còn nếu dùng dụng cụ giác như ngày nay thì duy chỉ người bị giác mới hư sự nhịn chay

và người đứng làm hành động giác thì không hư nhưng tất cả phải nằm vào thời gian ban ngày của tháng Romadon (nếu giác vào ban đêm thì không ảnh hưởng gì), đối với người phạm phải tội lỗi này phải chịu bốn điều:

- a) Tội lỗi.
- b) Hư sự nhịn chay.
- c) Bắt buộc tiếp tục nhịn cho đến mặt trời lặn.
- d) Bắt buộc phải nhịn chay bù lại ngày hôm đó.

Đối với người làm hư sự nhịn chay bằng quan hệ tình dục phải chịu thêm điều thứ năm nữa đó là bị phạt.

Nhưng tất cả tám điều làm hư sự nhịn chay này phải nằm trong ba điều kiện sau:

- a) Có kiến thức.
- b) Nhớ đến những điều này.
- c) Cố ý.

Khi người nhịn chay phạm phải những điều làm hư sự nhịn chay trong lúc vô kiến thức thì sự nhịn chay đó không sao cho dù không biết về thời gian cũng như không biết về giáo lý.

Thí dụ vô kiến thức về thời gian: ai đó thức dậy vào thời gian cuối cùng của đêm và cứ tưởng rạng đông chưa lên tức chưa đến giờ nhịn nên đã ăn uống rồi mới biết được rạng đông đã xuất hiện thì sự nhịn chay trong trường hợp này đúng bởi y không vô kiến thức về thời gian.

Thí dụ vô kiến thức về giáo lý: người nhịn chay giác nê nhưng lại không biết rằng theo giáo lý sự giác nê làm hư sự nhịn chay thì sự nhịn chay của y đúng với bằng chứng là câu kinh:

قَالَ تَعَالَى: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ البقرة: ٢٨٦

﴿Lạy Thượng Đế của chúng tôi! Xin Ngài đừng bắt tội chúng tôi nếu chúng tôi có quên lãng hay sai lầm﴾ Al-Boqoroh: 286.

Trên là bằng chứng từ Qur'an còn bằng chứng bằng Hadith thì như sau: Bà Asma bint Abu Bakr رضي الله عنها kể: chúng tôi đã xả chay trong thời của Nabi ﷺ vào ngày bị mây che sau đó mặt trời lại xuất hiện, chứng minh rằng họ đã xả chay vào ban ngày tháng Romadon nhưng không phải cố ý mà tất cả đều vô kiến thức chỉ nghi ngờ mặt trời đã lặn nên đã xả chay, thế đó mà Nabi ﷺ không ra lệnh cho họ phải nhịn chay bù, nếu Nabi ﷺ có hạ lệnh cho họ nhịn chay bù là sự việc đã truyền đến chúng ta. Cho nên, ai đã xả chay cứ tưởng rằng mặt trời đã lặn nhưng mặt trời lại xuất hiện sau đó thì bắt buộc y phải tiếp tục nhịn chay đến mặt trời lặn thì sự nhịn chay trong ngày hôm đó đúng.

- Điều kiện thứ hai: nhớ đến những điều này, nếu ai ăn uống trong quên lãng thì sự nhịn chay đó đúng, vì Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ البقرة: ٢٨٦

﴿Lạy Thượng Đế của chúng tôi! Xin Ngài đừng bắt tội chúng tôi nếu chúng tôi có quên lãng hay sai lầm﴾ Al-Boqoroh: 286 và Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((مَنْ نَسِيَ فَأَكَلَ وَشَرِبَ فَلْيَتَمَّ صَوْمَهُ فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ)) متفق عليه.

"Ai ăn uống trong quên lãng thì hãy tiếp tục hoàn thành sự nhịn chay của mình, chẳng qua là y được Allah ban cho y được ăn và được uống." Hadith do Al-Bukhory và Muslim ghi lại.

- Điều kiện thứ ba: cố ý, bất cứ ai phạm phải những điều làm hư sự nhịn chay ngoài ý muốn, ngoài sự lựa chọn của y thì sự nhịn chay đó đúng và cho dù đang xúc miệng lấy nước Wud'ua rồi vô tình làm cho nước chảy vào bụng thì sự nhịn chay của y đúng vì ngoài ý muốn của y.

Đối với ai cô ép vợ phải quan hệ tình dục và cô vợ không thể từ chối được thì sự nhịn chay của cô ta đúng vì ngoài ý muốn của cô, bằng chứng cho sự việc như Allah đã kể về người bị ép buộc phải phủ nhận Ngài như sau:

قَالَ تَعَالَى: ﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ﴾

النحل: ١٠٦

﴿Ai phủ nhận Allah sau khi đã tin tưởng nơi Ngài, ngoại trừ ai là người bị ép buộc trong lúc tâm lòng của y hãy còn vui sướng với đức tin﴾ Al-Nahl: 106.

Một khi bị ép buộc phải xả chay hoặc làm điều gì đó hư sự nhịn chay ngoài ý muốn thì sự nhịn chay đó đúng và y không bị gì cả.

Hỏi 2: Việc dâng lễ Solah Taroweeh trong tháng Romadon có được qui định số lượng nhất định không ?

Đáp 2: Sự dâng lễ Solah Taroweeh trong tháng Romadon không có qui định số lượng nhất định phải làm theo, nếu có dâng lễ Solah suốt cả đêm cũng không sao hoặc dâng hai mươi Rak-at hoặc năm mươi Rak-at cũng không sao nhưng số lượng tốt nhất hoàn hảo nhất như Nabi ﷺ đã từng dâng đó là mười một Rak-at hoặc mười ba Rak-at, như được hỏi mẹ của toàn thể người có đức tin bà A-y-shah ﷺ rằng: Nabi ﷺ dâng lễ Solah như thế nào trong tháng Romadon? Bà đáp: Người chỉ dâng mười một Rak-at trong tháng Romadon cũng như những tháng khác nhưng phải tuân theo khuôn khổ cho phép đó là nên đọc Qur'an nhiều lúc đứng, Rukua (cuối về trước 90 độ), đứng trở lại sau Rukua, quỳ lại, ngồi giữa hai lần quỳ lại cho lâu nhưng điều này hoàn toàn trái ngược với thời đại ngày nay họ dâng lễ Solah rất nhanh tựa như gà mổ thóc, đây quả là điều mà người Muslim không nên làm. Đối với các vị Imam các nhà lãnh đạo phải làm điều có lợi, điều tốt đẹp cho cộng đồng mình. Còn việc Imam rời khỏi Masjid rất sớm quả là điều sai trái, ngược lại phải làm như Nabi ﷺ đã từng làm như đọc Qur'an nhiều lúc đứng, Rukua (cuối về trước 90

độ), đứng trở lại sau Rukua, quỳ lại, ngồi giữa hai lần quỳ lại cho lâu và tụng niệm tán dương cho thật nhiều.

Hỏi 3: Nếu ai đó chỉ dâng lễ mười một Rak-at nhưng Imam lại dâng hơn mười một Rak-at, vậy khi đến đã đủ mười một thì phải làm sao tiếp tục làm theo Imam hay ra đi ?

Đáp 3: Theo Sunnah thì làm theo Imam, bởi nếu ra đi trước khi Imam kết thúc buổi lễ sẽ không được hưởng ân phước đứng dâng lễ ban đêm, vì Rosul ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((مَنْ قَامَ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ كُتِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَةٍ)) رواه الترمذي

"Ai đứng dâng lễ Solah cùng với Imam cho đến khi Imam kết thúc buổi lễ sẽ được Allah viết cho là đứng dâng lễ suốt đêm." Hadith do Al-Tirmizy ghi lại.

Qua Hadith trên khuyến khích chúng ta cố gắng ở lại dâng lễ Solah cùng Imam cho đến khi kết thúc buổi lễ.

Trước kia, Sohabah đã dâng lễ Solah theo thủ lĩnh Uthman bin A'ffaan رضي الله عنه, vị Imam này làm vượt thêm điều cho phép trong một lễ Solah đó là: khi ông dẫn lễ Solah tại Mina trong lúc làm Haj bốn Rak-at trong khi Nabi ﷺ, Abu Bakr, Umar và tám năm đầu cai quản của mình chỉ dâng hai Rak-at vậy mà họ vẫn làm theo, sau khi kết thúc buổi lễ tập thể Sohabah mới phản đối dù chống đối nhưng trước kia họ vẫn làm theo dâng Solah bốn Rak-at. Họ chính là tấm gương mẫu mực đáng cho mọi người noi theo, vậy mà ngày nay khi một số người thấy Imam dâng lễ Solah hơn số lượng mà Nabi ﷺ đã dâng trước kia là mười một Rak-at thì lại vội vã ra đi trong khi buổi lễ vẫn còn đang diễn ra như chúng ta đã thấy ở Masjid Makkah với lý do là đã đủ mười một Rak-at.

Hỏi 4: Có một số người vẫn ăn uống trong khi lời Azaan thứ hai của Solah Fajr (tức đã đến giờ nhịn chay) trong tháng Romadon, vậy sự nhịn chay của họ có đúng không ?

Đáp 4: Một khi người kêu gọi dâng lễ Solah cất lên lời Azaan Solah Fajr đúng với giờ của nó thì đã bắt buộc mọi người phải nhịn chay ngay khi nghe lời Azaan đó và không được phép ăn uống thêm bất cứ gì nữa.

Còn nếu cất lên lời Azaan trong sự nghi ngờ không khẳng định như chúng ta đã thấy ngày hôm nay thì mọi người được phép ăn uống cho đến khi lời Azaan kết thúc.

Hỏi 5: Có rất nhiều người khi bước vào tháng Romadon nguyện vọng của họ trở thành một đó là ăn và ngủ, cho nên tháng Romadon trở thành tháng lười biếng và mệt mỏi, trong số họ có người thức vui đùa vào

ban đêm rồi ban ngày lại ngủ li bì, vậy lời khuyên của Shaikh dành cho những người này ra sao ?

Đáp 5: Tôi thấy rằng sự thật trong vấn đề là họ muốn hoang phí thời gian và tiền bạc, bởi mọi người không xem gì quan trọng ngoài việc ăn và ngủ suốt cả ngày rồi lại thức thâu đêm với những việc làm không hề thu được lợi ích. Với hành động vô ý thức này đã đánh mất đi cơ hội quý báu đôi khi lại không quay trở lại với y lần nữa trong cuộc đời mình. Nếu là người có tính cương nghị, tính kiên quyết là người có hành động cân nhắc mọi chuyện như ngủ thật sớm, dâng lễ Solah Taroweeh rồi thức dậy vào thời khắc gần cuối của đêm để dâng lễ Sunnah nếu thấy dễ dàng, tương tự thế không phung phí thức ăn thức uống, đối với ai có khả năng chiêu đãi người nhịn chay ở Masjid hay ở những nơi khác thì hãy làm với khả năng có thể bởi ai cho người nhịn chay ăn uống lúc xả chay sẽ được ân phước như người nhịn chay. Cho nên, ai chiêu đãi những người nhịn chay khi họ xả chay thì y được ân phước giống như người nhịn chay, hãy tận dụng cơ hội này đối với những ai được Allah ban cho sự rộng rãi về tiền bạc để được hưởng ân phước vĩ đại.

Hỏi 6: Có một số Imam Masjid khi cầu xin trong tháng Romadon có Imam thì cầu xin lâu và có người cầu xin rất nhanh, hỏi như thế nào mới đúng ?

Đáp 6: Đúng như trong vấn đề là không quá dài cũng không quá ngắn, bởi quá lâu sẽ gây khó khăn cho mọi người đây là điều bị cấm như có lần Nabi ﷺ nghe được tin Mu-a'z bin Jabal ﷺ dẫn buổi lễ Solah rất dài thì cho Người nổi giận một sự nổi giận chưa từng có trước đó rồi bảo với ông Mu-a'z bin Jabal ﷺ:

قَالَ ﷺ: ((يَا مُعَاذُ أَفْتَانٌ أَنْتَ)) رواه البخاري.

"Hỏi Mu-a'z ông đã làm một điều quá đáng rồi đó." Hadith do Al-Bukhory ghi lại.

Cho nên, điều nên làm là cầu xin theo những lời đã được truyền dạy từ Nabi ﷺ hoặc thêm chút ít nữa miễn không gây khó khăn và lẽ đương nhiên khi kéo dài lời cầu xin sẽ gây khó khăn cho mọi người đặc biệt là đối với những người yếu ớt và trong số họ có người có biết bao là công việc sau đó và họ không thích việc ra đi trước Imam nhưng ở lại thì khó xử. Lời khuyên của tôi dành cho anh em Imam là hãy lựa con đường trung bình không quá dài cũng không quá ngắn, và đôi khi bỏ đi lời cầu xin Qunut trong Solah Witr để những dân thường đừng tưởng rằng lời cầu xin là bắt buộc.

Hỏi 7: Về Hadith ((أَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ)) (ý nghĩa: "Người giác nẻ và người cho giác nẻ đều làm hư sự nhịn chay.") mức độ chính xác của Hadith này ra sao ?

Đáp 7: Đây là Hadith Soheeh do Imam Ahmad, Shaikh Al-Islam Ibnu Taimiyah, Ibnu Al-Qooyim và nhiều học gia Ulama khác xác thực đây là Hadith Soheeh (chính xác), tương tự thế nhìn vào thức tế Hadith này vẫn đúng đó là người bị giác nẻ sẽ bị lấy máu rất nhiều ra khỏi người làm cho cơ thể bị yếu và khi yếu là cần phải ăn uống để bù đắp. Nếu trường hợp người nhịn chay cần phải giác nẻ thì nói với y: anh đã hư sự nhịn chay rồi thì hãy ăn uống để bù lại sức khỏe đã mất đi, còn trường hợp không cần thiết thì chớ giác nẻ trong khi sự nhịn chay là điều bắt buộc và lúc này thì đã bảo vệ được sức khỏe cho đến giờ xả chay.

Hỏi 8: Giáo lý ra sao việc thị dân Jeddah đến Makkah để dâng lễ Solah Taorweeh ?

Đáp 8: Không có vấn đề gì việc mọi người đổ xô nhau đến Masjid Makkah để dâng lễ Solah Taroweeh bởi đây là Masjid nằm trong số Masjid dành cho mọi người đổ xô đến thăm viếng, nhưng đối với công nhân viên đang làm việc hoặc Imam dẫn lễ Solah của Masjid thì không được bỏ công việc hay bỏ việc Imam dẫn lễ Solah của Masjid nơi mình ở để đi đến Makkah để dâng lễ Solah Taroweeh, bởi lễ Solah Taroweeh là Sunnah còn công việc và Imam dẫn lễ Solah là điều bắt buộc, không được phép bỏ điều bắt buộc để làm điều Sunnah. Tôi đã nghe được một tin rằng những vị Imam đã bỏ Masjid do mình dẫn lễ để đến Makkah Étikaaf hoặc dâng lễ Solah Taroweeh, đây là điều sai lầm bởi làm nhiệm vụ là bắt buộc còn việc đến Makkah để dâng lễ Solah Taroweeh hay Étikaaf không phải là điều bắt buộc.

Hỏi 9: Giáo lý ra sao việc mọi người cứ tìm đến Masjid có Imam đọc Qur'an hay để dâng lễ Solah Taroweeh ?

Đáp 9: Tôi thấy vấn đề này không có gì nhưng tốt nhất mỗi người nên ở lại dâng lễ Solah tại Masjid địa phương mình để cho Masjid thêm đông đúc, để tránh khỏi cảnh Masjid này thì hoang vắng còn Masjid có Imam đọc Qur'an hay thì che chúc lẫn nhau không có chỗ đứng sẽ dẫn đến lộn xộn, có thể dẫn đến điều xảy ra ngoài ý muốn, có thể số người có ý định xấu lại dở trò ma giáo với những phụ nữ đến dâng lễ Solah tại Masjid đông người và rất nhiều điều khác xảy ra không lường trước được. Vì vậy, tôi khuyên mọi người hãy ở lại dâng lễ Solah tại Masjid địa phương mình sinh sống để thể hiện sự đoàn kết của làng xóm và tránh được biết bao là điều phiền hà khác.

Hỏi 10: Rút máu nhiều sẽ dẫn đến hư sự nhịn chay, có đúng không?

Đáp 10: Rút máu nhiều dẫn đến yếu cơ thể và cần đến thức ăn để bù đắp giống như giấc ngủ thì giáo lý cả hai đều như nhau, còn ra máu ngoài ý muốn như bị chảy máu cam cho dù có nhiều cũng không ảnh hưởng gì bởi điều này xảy ra ngoài ý muốn.

Hỏi 11: Việc dâng lễ Solah Taroweeh vào đêm tết, có nên dâng cho đủ luôn hay không ?

Đáp 11: Nếu lưỡi liềm được xác định (tức thấy được) vào đêm ba mươi tháng Romadon thì ngưng ngay việc dâng lễ Solah Taroweeh và Solah vào thời khắc gần cuối của đêm bởi hai lễ Solah này chỉ dành cho tháng Romadon, một khi xác định được tháng Romadon đã kết thúc thì mọi người hãy rời khỏi Masjid để trở về nhà.

Hỏi 12: Những người Étikaaf trong Masjid có được phép rời Masjid để ăn uống và có được phép lên tầng trên của Masjid để nghe thuyết giảng bài học không ?

Đáp 12: Được phép, đối với những ai Étikaaf ở Masjid Makkah và bao Masjid khác được phép rời khỏi Masjid để ăn uống do không thể mang hai thứ đó vào trong Masjid trong khi ăn uống là điều tất yếu để sinh tồn, điều cốt lõi của con người giống như việc rời y cũng phải ra khỏi Masjid để vệ sinh cá nhân tắm rửa và tắm Junub (tức tắm theo giáo lý) đối với ai bị bắt buộc, còn việc đi lên tầng trên của Masjid cũng không thành vấn đề gì bởi chỉ cách nhau vài bước đi mà thôi và trong lòng đã định tâm trở về Masjid sau đó, trong vấn đề này vô tư.

Hỏi 13: Việc thanh thiếu niên thủ dâm trong tháng Romadon nhưng y không biết được việc thủ dâm làm hư sự nhịn chay và trường hợp sinh lý đang hoạt động mạnh y không thể kiềm chế thì phải làm sao, giáo lý ra sao về sự nhịn chay của họ ?

Đáp 13: Giáo lý cho việc này là không có vấn đề gì cả, bởi ở phần trên chúng ta đã nói làm hư sự nhịn chay phải nằm trong ba điều kiện: có kiến thức – nhớ đến những điều làm hư sự nhịn chay – ý định. Nhưng tôi khuyên mọi người hãy kiên nhẫn chịu đựng trong vấn đề thủ dâm bởi nó là điều Harom (bị cấm kỵ) vì Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَفْوَاجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنْ أَبْغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٧﴾ المؤمنون: ٥ - ٧ .

Họ là những người luôn bảo vệ sự đoan trang và tiết hạnh * Ngoại trừ đối với vợ hoặc với những người nô lệ nữ nằm trong tay họ thì họ không bị khiển trách (về việc đó) * Nhưng nếu ai tìm cách vượt quá

mức giới hạn thì là những kẻ phạm tội.﴾ Al-Muminun: 5 – 7, và vì Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصْرِ - وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ)) متفق عليه.

"Hỡi các chàng thanh thiếu niên, nếu ai có khả năng kết hôn (tức đầy đủ về thể lực và tiền tài) thì hãy kết hôn, điều đó ngăn chặn đục vọng của đôi mắt và bảo vệ được tiết hạnh còn ai không có khả năng thì hãy nhịn chay." Hadith do Al-Bukhory và Muslim ghi lại.

Nếu việc thủ dâm được phép làm là Nabi ﷺ đã chỉ dạy lại cho chúng ta rồi bởi điều này dễ thực hành hơn và con người sẽ tìm được sự hưởng thụ trong việc làm này trái ngược với nhịn chay chứa đựng biết bao là khó khăn, một khi Nabi ﷺ chỉ dạy phải nhịn chay chứng minh rằng việc thủ dâm là điều không được phép làm.

Hỏi 14: Giáo lý ra sao đối với việc chỉ nhịn chay nhưng lại không dâng lễ Solah trong tháng Romadon ?

Đáp 14: Đối với những ai chỉ nhịn chay mà lại không dâng lễ Solah thì sự nhịn chay của y không lợi ích gì cũng không được Allah chấp nhận sự nhịn chay đó lại càng không được thoát khỏi tội lỗi, trái lại giáo lý không yêu cầu y phải nhịn chay trong khi chưa làm điều quan trọng hơn đó là dâng lễ Solah, bởi ai không dâng lễ Solah giống như người Do Thái giáo và Thiên Chúa giáo, mọi người nghĩ sao người Do Thái giáo và Thiên Chúa giáo nhịn chay nhưng họ lại ở trên tôn giáo của họ, sự nhịn chay đó có được chấp nhận không? Tất nhiên là không. Cho nên, đối với người có hành động như vậy: hãy sám hối với Allah về tội bỏ Solah rồi dâng lễ Solah lại và nhịn chay sau đó và ai sám hối với Allah sẽ được Allah chấp nhận.

Hỏi 15: Có một số người nói: tất cả các tháng khi bắt đầu cũng như kết thúc không thể nhận biết được bằng cách nhìn lưỡi liềm, theo yêu cầu là cứ tính mỗi tháng ba mươi ngày tức tính tháng Sha'baan là ba mươi ngày và tương tự thế tháng Romadon, giáo lý ra sao về câu nói này ?

Đáp 15: Câu "tất cả các tháng khi bắt đầu cũng như kết thúc không thể nhận biết được bằng cách nhìn lưỡi liềm" là câu nói sai, trái lại tất cả các tháng có thể nhận biết bằng cách nhìn lưỡi liềm vì vậy mà Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((إِذَا رَأَيْتُمُ الْهَيْلَالَ فَصُومُوا وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا)) متفق عليه.

"Khi các người nhìn thấy lưỡi liềm (của tháng Romadon tức tháng 9 lịch Islam) thì hãy nhịn chay và khi các người nhìn thấy lưỡi liềm

(của tháng Shâuwaal tức tháng 10 lịch Islam) thì hãy ăn uống."
Hadith do Al-Bukhory và Muslim ghi lại.

Khi Nabi ﷺ nói điều gì thì chắc chắn sẽ xảy ra và một khi có thể nhìn thấy được lưỡi liềm tháng Romadon sẽ có thể thấy được lưỡi liềm của những tháng khác.

Còn câu: "theo yêu cầu là cứ tính mỗi tháng ba mươi ngày tức tính tháng Sha'baan là ba mươi ngày và tương tự thế tháng Romadon" chỉ được áp dụng khi bầu trời bị mây che phủ không thể nhìn thấy lưỡi liềm khi đó mới tính mỗi tháng là ba mươi ngày tức tính tháng Sha'baan ba mươi ngày rồi bước vào nhịn chay tháng Romadon ba mươi ngày rồi ăn uống trở lại. Vì vậy mà Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((صُومُوا لِرُؤُوسِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤُوسِهِ فَإِنَّ عَمَّ عَلَيْكُمْ فَعُدُّوا ثَلَاثِينَ يَوْمًا)) وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ قَالَ ﷺ: ((فَأَكْمِلُوا الْعِدَّةَ ثَلَاثِينَ))

"Hãy nhịn chay khi các người nhìn thấy lưỡi liềm (của tháng Romadon tức tháng 9 lịch Islam) và hãy ăn uống trở lại khi các người nhìn thấy lưỡi liềm (của tháng Shâuwaal tức tháng 10 lịch Islam). Nếu bầu trời bị mây che thì hãy tính là tháng đủ 30 ngày." Có Hadith khác Nabi ﷺ nói: **"Hãy tính đủ là tháng ba mươi ngày."**

Khi vào đêm ba mươi của tháng Sha'baan thì mọi người cố ra nhìn lưỡi liềm nhưng không thấy thì hãy tính tháng Sha'baan là ba mươi ngày, tương tự thế vào đêm ba mươi của tháng Romadon thì mọi người cố ra nhìn lưỡi liềm nếu không thấy thì hãy tính tháng Romadon là ba mươi ngày.

Hỏi 16: Có được phép dựa vào thiên văn để xác định tháng đã bắt đầu và kết thúc không ? Người Muslim có được phép sử dụng ống dòm hiện đại để xác định lưỡi liềm đã xuất hiện không hay bắt buộc phải nhìn bằng mắt ?

Đáp 16: Dựa theo giáo lý Islam để xác định tháng đã bắt đầu là dựa vào sự nhìn thấy của người nào được người người tín nhiệm, nếu y đã nhìn thấy thì bắt buộc mọi người phải làm theo lời nói của người đó nếu là lưỡi liềm của Romadon (tháng 9 lịch Islam) bắt buộc phải nhịn chay còn thấy lưỡi liềm của tháng Shâuwaal (tháng 10 lịch Islam) thì ăn uống trở lại. Cấm không được phép dựa hẳn vào thiên văn để xác định tháng đã vào hay chưa nhưng nếu dùng ống dòm thiên văn để nhìn lưỡi liềm thì được công nhận, vì Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((إِذَا رَأَيْتُمُ الْهَيْلَالَ فَصُومُوا وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا)) متفق عليه.

"Khi các người nhìn thấy lưỡi liềm (của tháng Romadon tức tháng 9 lịch Islam) thì hãy nhịn chay và khi các người nhìn thấy lưỡi liềm (của tháng Shâuwaal tức tháng 10 lịch Islam) thì hãy ăn uống."
Hadith do Al-Bukhory và Muslim ghi lại.

Đối với việc tính toán ngày tháng trước cho cả năm thì không được dựa hẳn vào đó để xác định tháng đã bắt đầu hay kết thúc.

Nếu leo lên địa điểm thật cao để nhìn lưỡi liềm thì không có vấn đề gì nhưng không phải là điều bắt buộc bởi theo Sunnah là dựa vào sự nhìn của mắt thường nhìn bất cứ ở nơi nào chứ không phải leo lên nơi cao. Nếu tất cả áp dụng cách này và tin tưởng vào nó thì nhịn chay và ăn uống khi thấy lưỡi liềm và đây cũng là cách mà người xưa họ thường lên nơi có dốc cao vào đêm 30 của tháng Sha'baan và đêm 30 của tháng Romadon để nhìn lưỡi liềm.

Tóm lại, có thể dùng bất cứ phương tiện gì nếu thấy được lưỡi liềm là được và bắt buộc phải làm theo sự nhìn thấy đó, vì Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((إِذَا رَأَيْتُمُ الْهَيْلَالَ فَصُومُوا وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا)) متفق عليه.

"Khi các người nhìn thấy lưỡi liềm (của tháng Romadon tức tháng 9 lịch Islam) thì hãy nhịn chay và khi các người nhìn thấy lưỡi liềm (của tháng Shâuwaal tức tháng 10 lịch Islam) thì hãy ăn uống."
Hadith do Al-Bukhory và Muslim ghi lại.

Hỏi 17: Có bắt buộc toàn thể cộng đồng Muslim ở mọi nơi trên thế giới làm theo sự nhìn thấy lưỡi liềm của một nơi duy nhất? Và người Muslim sống trên đất Kafir nhịn chay ra sao trong khi họ không áp dụng cách nhìn theo giáo lý ?

Đáp 17: Trong vấn đề này có sự bất đồng ý kiến trong giới học giả Ulama có nghĩa là khi một đất nước Islam nào đó đã nhìn thấy lưỡi liềm bằng cách xác định của giáo lý, vậy có bắt buộc những quốc gia Islam còn lại phải áp dụng theo sự xác định đã nhìn thấy lưỡi liềm này không? Một số học giả Ulama thì bảo: bắt buộc tất cả phải làm theo sự xác định đó với bằng chứng từ Qur'an mang ý nghĩa chung chung Allah phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ

أَيَّامٍ أُخَرَ ﴿البقرة: ١٨٥﴾

﴿Bởi thế, ai trong các người chứng kiến (tức có mặt tại quê nhà) trong tháng (Romadon) thì phải nhịn chay trọn tháng và đối với ai bị bệnh hoặc đi du hành xa nhà thì hãy (ăn uống) rồi nhịn bù lại số ngày thiếu vào những ngày khác sau đó.﴾ Al-Baqoroh: 185 và Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا))

"Khi các người nhìn thấy (lưỡi liềm của tháng Romadon tức tháng 9 lịch Islam) thì hãy nhịn chay."

Qua hai dẫn chứng trên là lệnh chung cho toàn thể cộng đồng Muslim, nếu ngụ ý kêu gọi từng người phải tự nhìn đây quả là điều rất

khó khăn. Cho nên chỉ cần xác định là lưỡi liềm đã xuất hiện thì tháng đã bắt đầu. Đây là lệnh chung cho tất cả mọi nơi trên thế giới.

Còn số học giả Ulama khác thì nói: tùy theo mỗi địa phương mà có thời khác xuất hiện lưỡi liềm khác nhau, những quốc gia không nhìn thấy lưỡi liềm không bắt buộc phải nhịn chay theo những quốc gia đã nhìn thấy lưỡi liềm, họ cũng dẫn chứng bằng những bằng chứng của câu trước nhưng giải thích rằng: Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمْ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ البقرة: ١٨٥

﴿Bởi thế, ai trong các người chứng kiến (tức có mặt tại quê nhà) trong tháng (Romadon) thì phải nhịn chay trọn tháng.﴾ Al-Baqoroh: 185, trong câu kinh ngụ ý là mỗi nơi phải tự nhìn thấy lưỡi liềm. Nếu có nhiều nơi giống nhau về múi giờ có thể nhìn lưỡi liềm xuất hiện cùng lúc thì được phép làm theo sự nhìn thấy lưỡi liềm của một nơi còn nếu không phù hợp về múi giờ thì không được phép làm theo quốc gia khác. Tương tự thế đối với Hadith:

قَالَ ﷺ: ((إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا))

"Khi các người nhìn thấy (lưỡi liềm của tháng Romadon tức tháng 9 lịch Islam) thì hãy nhịn chay và khi các người nhìn thấy lưỡi liềm (của tháng Shâuwaal tức tháng 10 lịch Islam) thì hãy ăn uống." Một khi mỗi quốc có sự khác nhau về giờ nhịn và xả chay vào mỗi ngày thì chắc chắn phải khác nhau luôn về giờ nhịn và xả trong tháng và sự khác nhau này đều được mọi người Muslim thống nhất, chắc chắn những ai ở hướng đông sẽ nhịn và xả chay trước những ai ở hướng tây.

Cho nên, không thể nào nói: Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿فَالَّذِينَ بَشِرُوا هُنَّ وَأَبْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ

الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ﴾ البقرة: ١٨٧

﴿Bởi thế, giờ đây các người được phép quan hệ với các bà vợ để tìm kiếm những gì mà Allah đã ban cho các người (từ con cái), các người hãy ăn uống (vào ban đêm) cho đến khi phân biệt rõ ràng cho các người sợi chỉ trắng của buổi rạng đông tách rời khỏi sợi chỉ đen của nó, rồi sau đó hoàn thành sự nhịn chay đến ban đêm.﴾ Al-Baqoroh: 187.

Và Hadith:

قَالَ ﷺ: ((إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَا هُنَا وَأَدْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هَا هُنَا وَعَرَبَتِ الشَّمْسُ فَقَدْ أَفْطَرَ

الصَّائِمُ)) رواه البخاري.

Nabi ﷺ nói: "Khi màn đêm phủ đến từ hướng (đông) này và ban ngày tan biến từ hướng (tây) này và mặt trời đã lặn thì đã đến giờ xả chay của người nhịn." Hadith do Al-Bukhory ghi lại.

Qua hai dẫn chứng trên không thể nào nói rằng: có thể áp dụng đối với tất cả mọi người trên thế giới cùng lúc.

Trương tự thế đối với câu kinh

قَالَ تَعَالَى: ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ البقرة: ١٨٥

«Bởi thế, ai trong các người chứng kiến (tức có mặt tại quê nhà) trong tháng (Romadon) thì phải nhịn chay trọn tháng.» Al-Baqoroh: 185 và Hadith:

قَالَ ﷺ: ((إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا))

"Khi các người nhìn thấy (lưỡi liềm của tháng Romadon tức tháng 9 lịch Islam) thì hãy nhịn chay và khi các người nhìn thấy lưỡi liềm (của tháng Shâuwaal tức tháng 10 lịch Islam) thì hãy ăn uống."

Đến đây, bạn đã thấy câu nói thứ hai này đúng hơn, xác thực hơn nhiều.

Còn một số học giả khác thì lại nói: việc này do sự quyết định của cấp lãnh đạo, nếu họ nhận định thấy sự nhịn và xả chay phù hợp với giáo lý cho phép thì mọi người phải tuân theo lệnh của họ các cấp lãnh đạo, để mọi người chớ có bất đồng và chia cắt nhau trong khi tất cả đều có chung một nhà lãnh đạo, bằng chứng cho vấn đề này bằng Hadith:

قَالَ ﷺ: ((الصَّوْمُ يَوْمَ تَصُومُونَ وَالْإِفْطَارُ يَوْمَ تُفْطِرُونَ)) رواه الترمذي.

"Nhịn chay vào ngày các người cùng nhịn chay, ăn uống vào ngày các người cùng ăn uống." Hadith do Al-Tirmizy ghi lại.

Bên cạnh đó còn có một số ý kiến khác của giới học giả Ulama về vấn đề này.

Còn về thứ hai của câu hỏi là những người sống trên đất Kafir thì làm sao nhịn chay theo sự thấy lưỡi liềm như giáo lý qui định ?

Trước tiên là tìm mọi cách có thể để nhìn lưỡi liềm để xác định tháng đã bắt đầu hay kết thúc có thể nhìn bằng mắt thường hay phương tiện hiện đại như ngày nay còn không thể thì có thể áp dụng theo ý kiến đầu tiên tức khi nhận được tin rằng quốc gia Islam nào đó đã xác định được lưỡi liềm thì làm theo sự nhìn thấy đó cho dù họ có thấy hay không.

Nếu áp dụng theo câu hai tức mỗi quốc gia tự nhìn lưỡi liềm trong khi họ không thể tự nhìn lưỡi liềm được thì hãy dựa vào sự xác định của quốc gia nào đó gần với địa phương mình.

Hỏi 18: Khi một người đã tận mắt nhìn thấy lưỡi liềm là tháng đã bắt đầu nhưng không có khả năng báo tin cho cấp lãnh đạo, hỏi có bắt buộc y phải nhịn chay hay không ?

Đáp 18: Trong vấn đề này giới học giả Ulama có sự bất đồng ý kiến, có người nói bắt buộc phải nhịn chay và có người không bắt buộc và sự thể là dựa vào sự xuất hiện lưỡi liềm đã được mọi người biết đến

hoặc lưỡi liềm được nhìn thấy ngay sau khi mặt trời lặn dù được mọi người biết đến hay không được biết đến cũng vậy.

Còn theo sự nhận định của tôi là ai đã tận mắt nhìn thấy lưỡi liềm trong khi y đang ở một nơi xa xôi không một ai nhìn thấy cùng và cũng không khoe với ai việc đã nhìn thấy lưỡi liềm đó, trường hợp này bắt buộc y phải nhịn chay vì Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ البقرة: ١٨٥

﴿Bởi thế, ai trong các người chứng kiến (tức có mặt tại quê nhà) trong tháng (Romadon) thì phải nhịn chay trọn tháng﴾ Al-Baqoroh: 185 và Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا))

"**Khi các người nhìn thấy (lưỡi liềm của tháng Romadon tức tháng 9 lịch Islam) thì hãy nhịn chay.**" Còn nếu nhìn thấy lưỡi liềm ở quên nhà rồi báo cho các cấp lãnh đạo nhưng họ không chấp nhận lời nói của y, trường hợp này bắt buộc phải nhịn chay thầm kín không phô trương với mọi người tránh trường hợp tranh chấp xảy ra.

Hỏi 19: Có được truyền lại từ Nabi ﷺ lời cầu xin dành cho việc thấy lưỡi liềm không? Và người không tận mắt nhìn thấy lưỡi liềm nhưng nghe được tin tức thì có được phép loan tin không ?

Đáp 19: Câu hỏi được chia làm hai phần: ở phần thứ nhất là có Hadith Nabi ﷺ đã dạy khi nhìn thấy lưỡi liềm thì nói:

قَالَ ﷺ: ((اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ أَهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ، وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ، وَالتَّوْفِيقِ لِمَا نَحِبُّ رَبَّنَا وَتَرْضَى، رَبُّنَا وَرَبُّكَ اللَّهُ هَيْلَالٌ خَيْرٌ وَرَشَدٌ))

"**Allah thật Vĩ Đại! Thưa Allah! Hãy cho lưỡi liềm được mọc lên và cho chúng tôi thấy nó bằng sự an toàn, bình an, tin tưởng, phủ phục và thành công với những gì mà Thượng Đế của chúng tôi thương yêu và hài lòng. Allah là Thượng Đế của chúng tôi và của bạn (đấy lưỡi liềm), lưỡi liềm là sự tốt đẹp là sự chỉ đạo.**"

Còn ở phần thứ hai có hai Hadith nói về chủ đề này với ngụ ý là không được phép kêu loan tin cho mọi người ngoại trừ người nào tận mắt nhìn thấy thôi còn ai không nhìn thấy thì trong giáo lý không cho phép khi chỉ mới nghe.

Hỏi 20: Trường hợp không biết được tháng Romadon đã bắt đầu cho đến giữa ngày, vậy có bắt buộc phải nhịn chay khoảng thời gian còn lại của ngày hay không hay chỉ nhịn chay bù ngày đó là đủ ?

Đáp 20: Trường hợp không biết được tháng Romadon đã bắt đầu cho đến giữa ngày thì bắt buộc mọi người phải nhịn chay ngay khoảng thời gian còn lại của ngày, bởi tháng Romadon đã được xác định đó là

phải nhịn chay. Còn việc có nhịn bù lại ngày hôm đó hay không trong giới Ulama có bất đồng ý kiến, theo đại đa số học giả Ulama bắt buộc mọi người phải nhịn chay bù lại ngày hôm đó bởi họ chưa có định tâm ngay từ đầu ngày, trái lại một thời gian của ngày đã trôi qua mà không có sự định tâm trong khi đó Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى))

"Quả thật, mọi việc làm bắt đầu bằng sự định tâm và mỗi việc làm của con người được tính toán bằng sự định tâm của y."

Còn ý kiến của số ít học giả Ulama thì không bắt buộc phải nhịn chay bù bởi họ đã ăn uống trong sự thiếu kiến thức, nhưng nhịn bù là điều tốt đẹp nhất hoàn hảo nhất bởi Nabi ﷺ đã từng nói:

قَالَ ﷺ: ((دَعْ مَا يَرِيبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيبُكَ))

"Hãy bỏ điều làm cho bạn nghi ngờ, lo lắng rồi tìm đến điều làm bạn hết nghi ngờ, hết lo lắng."

Và lại chỉ có nhịn thêm một ngày nữa thôi rất dễ dàng không gây khó khăn rắc rối gì, điều này sẽ làm cho bạn thấy nhẹ nhõm an tâm hơn.

Hỏi 21: Không một ai đứng ra theo dõi việc lười liềm tháng Romadon đã bắt đầu hay kết thúc cả, vậy toàn thể người Muslim điều phạm tội hết phải không ?

Đáp 21: Việc theo dõi lười liềm của tháng Romadon hoặc tháng Shawwaal là một thói quen trong thời đại của Sohabah ﷺ như ông Ibnu Umar ﷺ đã kể:

قَالَ ابْنُ عُمَرَ ﷺ: ((تَرَاءَى النَّاسُ الْهَلَالَ فَأَخْبَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَنِّي رَأَيْتُهُ فَصَامَهُ وَأَمَرَ النَّاسَ بِصِيَامِهِ))

"Mọi người khoe nhau việc nhìn thấy lưỡi liềm còn tôi thì báo tin cho Nabi ﷺ rằng tận mắt tôi đã nhìn thấy lưỡi liềm thì Nabi ﷺ đã nhịn chay và ra lệnh mọi người cùng nhịn chay."

Và không còn gì nghi ngờ là đường lối của Sohabah ﷺ là tốt đẹp là hoàn hảo.

Hỏi 22: Trường hợp ai đó vào Islam trong tháng Romadon, vậy có bắt buộc y phải nhịn chay bù lại số ngày đã qua của tháng không ?

Đáp 22: Trường hợp này không yêu cầu y phải nhịn chay bù lại những ngày đã qua bởi thời gian đó y là người Kafir và người Kafir không phải yêu cầu họ phải làm bù những việc làm đức hạnh trước kia, bởi Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُعْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ ﴾ الأنفال: ٣٨

﴿(Hỡi Muhammad !) hãy bảo chúng những kẻ phủ nhận Allah: nếu chúng ngưng ngay việc chống đối Allah (tức gia nhập Islam) thì sẽ được Ngài tha thứ cho họ tất cả những gì trong quá khứ.﴾ Al-Anfaal: 38 và bởi trước kia, khi mọi người gia nhập Islam trong thời của Rosul ﷺ mà Người không ra lệnh cho ai phải nhịn chay bù hay dâng lễ Solah bù hay xuất Zakat bắt buộc bù gì cả. Nhưng nếu vào Islam vào ban ngày Romadon có bắt buộc phải nhịn chay thời gian còn lại của ngày và nhịn bù lại ngày đó không hoặc chỉ nhịn chay thời gian còn lại và không nhịn bù hoặc không nhịn chay thời gian còn lại cũng không nhịn bù ?

Trong vấn đề này có sự bất đồng ý kiến trong giới học giả Ulama, theo ý kiến chính xác hợp lệ nhất là bắt buộc phải nhịn chay thời gian còn lại của ngày và không bắt buộc nhịn chay bù lại ngày hôm đó, việc bắt buộc này là bởi y đã trở thành nhóm người bắt buộc phải thi hành sự nhịn chay nhưng không bắt buộc nhịn bù bởi thời gian trước đó y không thuộc nhóm người bắt buộc. Tương tự thế đối với trẻ em nếu dậy thì vào ban ngày Romadon cũng chỉ bắt buộc nhịn chay thời gian còn lại của ngày chứ không bắt buộc nhịn bù lại ngày hôm đó. Đây là câu nói hợp lệ nhất.

Hỏi 23: Có bắt buộc trẻ em dưới 15 tuổi nhịn chay giống như bắt buộc chúng dâng lễ Solah ?

Đáp 23: Bắt buộc trẻ em chưa dậy thì phải nhịn chay nếu chúng có khả năng nhịn giống như những Sahabah đã bắt buộc con cái của họ nhịn chay vậy.

Một số học giả Ulama thì nói: đối với những nhà bảo hộ cho trẻ (như cha mẹ, chú bác, người đỡ đầu...) hãy ra lệnh cho chúng nhịn chay để tập thói quen ngay từ nhỏ để chúng biết được rằng nguồn gốc Islam là như thế từ đó mà chúng có cơ sở lập trường ngay từ nhỏ.

Nhưng nếu gây khó khăn hoặc làm hại đến chúng thì không bắt buộc làm thế. Đến đây tôi xin nhắc giới cha mẹ một điều đó là họ cấm cản con cái việc chúng muốn nhịn chay, việc làm này đã làm trái ngược với những gì Sahabah đã làm trước kia, họ cho rằng việc ngăn cản này là tỏ lòng tội nghiệp và thương xót chúng nhưng sự thể sự thương xót chúng là tập cho chúng tập làm quen với giáo lý Islam ngay từ nhỏ để chúng có cơ sở có nền tảng vững chắc ngay từ bé. Đây quả là sự giáo dục con cái một cách hoàn hảo như Nabi ﷺ đã từng nói:

قَالَ ﷺ: ((إِنَّ الرَّجُلَ رَاعٍ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ)) رواه البخاري

"Quả thật, người đàn ông là người quản lý gia đình và y là người chịu trách nhiệm trong việc quản lý đó." Hadith do Al-Bukhory ghi lại.

Cho nên, đối với các người bảo hộ trẻ em dù là cha mẹ ruột hay chỉ đỡ đầu phải biết kính sợ Allah và ra lệnh cho trẻ với tất cả những gì giáo lý Islam bắt buộc mỗi người phải làm.

Hỏi 24: Khi người bệnh được các bác sĩ khẳng định là đã lành bệnh và thời gian lâm bệnh là trong Romadon, vậy có bắt buộc người này phải nhịn bù lại số ngày đã qua hay không ?

Đáp 24: Nếu ai ăn uống trọn tháng Romadon hoặc một số ngày trong Romadon vì bị bệnh nan y không chữa khỏi được các bác sĩ chuyên khoa hoặc phong tục chuẩn đoán, bắt buộc với người này phải bố thí thức ăn cho người nghèo mỗi ngày một người (trong trọn tháng Romadon). Nếu đã làm như thế rồi thời gian sau y được Allah ban cho lành bệnh thì không bắt buộc nhịn chay bù lại số ngày bố thí thức ăn trước kia bởi y đã hoàn thành nhiệm vụ bằng cách bố thí thức ăn thay thế cho nhịn chay.

Tương tự thế giới học giả Ulama về giáo lý Islam nói: nếu người bị bệnh nan y không thể thi hành nhiệm vụ Haj thì được phép nhờ người khác làm thay mình và thời gian sau đó mạnh khỏe trở lại thì không bắt buộc y phải làm Haj lại lần thứ hai.

Hỏi 25: Có một số vị Imam dẫn lễ Solah Taroweeh đã bắt chước theo giọng của người khác nhằm làm cho giọng đọc Qur'an được hay hơn... hỏi việc làm này có được phép làm hay không ?

Đáp 25: Cố luyện giọng đọc Qur'an cho ngày một hay hơn là điều được phép làm trong giáo lý Islam vì đây là lệnh của Nabi ﷺ, có vào một đêm nọ Nabi ﷺ đã nghe giọng đọc của Abu Musa Al-Ash-a'-ry làm cho Người ngạc nhiên thích thú đến nổi thốt nên lời:

قَالَ ﷺ: ((لَقَدْ أُوتِيَتْ مِزْمَارًا مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ)) رواه البخاري.

"Quả thật, anh đã được ban cho một trong những công cụ đọc (Thiên Kinh) của dòng họ Dawud." Hadith do Al-Bukhory ghi lại.

Còn việc các vị Imam bắt chước theo những giọng đọc khác nhằm để giọng Qur'an được hay hơn là việc làm hợp lệ với giáo lý Islam, hợp lệ cho y và cho những người khác, bởi điều này thúc đẩy những ai dâng lễ sau Imam thích thú hơn, chuyên tâm hơn trong buổi lễ. Đây là hồng phúc của Allah muốn ban cho ai tùy ý và Allah có vô số hồng phúc.

Hỏi 26: Có một số Imam dẫn lễ Solah nhằm làm cho mọi người chuyên tâm, có cảm xúc hơn trong lễ Solah nên đôi khi trong buổi lễ Solah Taroweeh và trong lời cầu xin Qunut đã thay đổi giọng, việc này tôi đã nghe được sự phán đoán của một số người, vậy ý kiến của Shaikh ra sao ?

Đáp 26: Theo ý kiến của tôi nếu sự việc nằm trong khuôn khổ giáo lý cho phép không cường điệu hóa thì không có vấn đề gì. Sự việc được Abu Musa Al-Ash-a'-ry ﷺ đã nói với Nabi ﷺ: "*Nếu tôi biết lúc đó Nabi ﷺ đang nghe tôi đọc thì tôi đã làm cho giọng của mình càng điều luyện hơn.*" Cho nên, việc làm cho mọi người có cảm xúc bằng giọng đọc tôi thấy không có gì nhưng bất cứ chỗ nào trong Qur'an cũng điều làm như

thể hết thì sự việc lại khác, điều này mang tính cường điệu hóa và trở thành hành động không nên làm. Allah am tường tất cả.

Hỏi 27: Ý kiến ra sao sự việc có một số người ngủ suốt ngày trong Romadon, có người thì thức dâng lễ Solah bắt buộc cùng tập thể (ở Masjid) và có người thì không, vậy sự nhịn chay của họ có đúng không ?

Đáp 27: Sự nhịn chay của những người này đúng và họ đã hoàn thành nhiệm vụ nhưng thiếu sót rất nhiều và đã làm trái ngược với ý nghĩa của giáo lý nhịn chay, bởi Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ البقرة: ١٨٣

﴿Hỡi những người có đức tin! (Allah) đã truyền xuống sự nhịn chay bắt buộc các người cũng như những thế hệ trước các người phải nhịn hồng trở thành người biết kính sợ (TA)﴾ Al-Baqoroh: 183 và Nabi đã nói:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ)) رواه البخاري.

"Ai không từ bỏ lời dối trá mà còn tiếp tục nói dối thì Allah không cần thiết đến sự nhịn ăn và nhịn uống của y." Hadith do Al-Bukhory ghi lại.

Tất nhiên là việc hững hờ lơ là với lễ Solah là hành động không hề biết kính sợ Allah cả việc không bỏ đi điều dối trá là y đã tỏ thái độ cố làm trái ngược lại lời giáo huấn của Allah và Rosul ﷺ trong việc qui định nhịn chay. Trong những điều rất đỗi ngạc nhiên là những người này họ lại ngủ suốt cả ngày rồi lại thức trắng đêm và đôi khi thức để làm những vô lợi ích hoặc làm những điều Harom (bị cấm) rồi vướng phải tội lỗi.

Lời khuyên của tôi dành cho những người này và những ai tương tự như họ hãy biết kính sợ Allah và cầu xin Ngài bảo vệ che chở để hoàn thành sự nhịn chay theo mặt được Allah yêu thương, cố tận dụng thời gian trong việc tụng niệm tán dương, đọc Qur'an, dâng lễ Solah, cư xử tốt với mọi người và nhiều việc làm khác được Islam yêu cầu dạy bảo. Trước kia, Nabi ﷺ là người rất rộng lượng và sự rộng lượng đó được thể hiện rõ nhất là trong tháng Romadon khi họp mặt cùng Đại Thiên Thần Jibreel cùng nhau học Qur'an.

Hỏi 28: Có một số người thường xuyên lơ là trong những tháng bình thường nhưng khi tháng Romadon đến thì lại rất chuyên tâm tranh thủ dâng lễ Solah, nhịn chay, đọc Qur'an... vậy sự nhịn chay của họ ra sao? Và Shaikh có lời khuyên nào dành cho họ không ?

Đáp 28: Sự nhịn chay của họ đúng, bởi họ đã thi hành được nhiệm vụ nhưng tôi khuyên họ hãy kính sợ Allah, hãy tôn thờ Ngài bằng mọi nhiệm vụ Ngài đã giao phó trong tất cả mọi nơi mọi lúc, và con người không ai biết được rằng khi nào cái chết lại đến, có khi đang háo hức chờ đón Romadon nhưng lại không kịp gặp và Allah đã ra lệnh cho nhân loại hãy tôn thờ Ngài cho đến khi cái chết đến như Ngài đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ﴾ ﴿٩٩﴾ الحجر: ٩٩

﴿(Hỡi Muhammad) hãy tôn thờ Thượng Đế của Người cho đến khi cái chết đến với Người﴾ Al-Hijr: 99.

Hỏi 29: Sự định tâm nhịn chay Romadon một lần ở đầu tháng là đủ hay phải định tâm vào mỗi ngày ?

Đáp 29: Việc mỗi người thức dậy ăn uống cơm nhịn vào cuối đêm là chỉ muốn nhịn chay không gì phải nghi ngờ, bởi người đầu óc bình thường chỉ làm việc theo chủ định và không thể làm việc mà không có chủ định trước và chủ định đó chính là sự định tâm và con người không ăn uống vào ban đêm ngoại trừ là để nhịn chay bởi việc ăn uống vào ban đêm như thế này không phải là thói quen thường nhật. Nhưng có người ngủ trước khi mặt trời lặn trong Romadon cho đến sau rạng đông của ngày hôm sau mà không một ai đánh thức, lúc này y chưa định tâm vào ban đêm cho ngày nhịn hôm sau, vậy phải giải quyết ra sao: sự nhịn chay của y vào ngày hôm sau đó là đúng dựa vào sự định tâm trước đó hay sự nhịn chay đó sai bởi y chưa định tâm cho ngày hôm sau ?

Đáp: sự nhịn chay này hoàn toàn đúng. Theo ý kiến chính xác hoàn hảo nhất việc nhịn chay chỉ định tâm vào đầu tháng Romadon là đủ không cần phải định tâm lại vào mỗi ngày, ngoại trừ trường hợp ai đó được giáo lý cho phép ăn uống trở lại vào ban ngày trong Romadon thì bắt buộc phải định tâm lại khi nhịn chay trở lại.

Hỏi 30: Giáo lý ra sao việc ăn uống trong khi người gọi Azaan đang gọi hoặc sau khi gọi Azaan xong trong thời gian rất ít, đặc biệt là những lúc không xác định được ánh rạng đông đã lên hay chưa ?

Đáp 30: Giới hạn cắt đứt sự ăn uống của người nhịn chay đó là khi ánh rạng đông xuất hiện, vì Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿فَأَلْزَمْنَا بَنِيَّ هَٰؤُلَاءِ وَابْتَعُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ

الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ﴿البقرة: ١٨٧﴾

﴿Bởi thế, giờ đây các người được phép quan hệ với các bà vợ để tìm kiếm những gì mà Allah đã ban cho các người (từ con cái), các người hãy ăn uống (vào ban đêm) cho đến khi phân biệt rõ ràng cho các người sợi chỉ trắng của buổi rạng đông tách rời khỏi sợi chỉ đen của

nó, rồi sau đó hoàn thành sự nhịn chay đến ban đêm.﴾ Al-Baqoroh: 187, và Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((كُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُؤَدَّ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ فَإِنَّهُ لَا يُؤَدُّ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ)) رواه البخاري.

"Mọi người hãy ăn uống cho đến khi Ibnu Um Maktum cất lên lời gọi Azaan, bởi ông không bao giờ cất lời Azaan ngoại trừ rạng đông đã đến." Hadith do Al-Bukhory ghi lại.

Cơ sở chính là ánh rạng đông mọc, nếu người gọi Azaan chính xác thì khi lời Azaan vừa cất lên hãy ngưng ngay việc ăn uống còn đối với lời Azaan trừu tượng thì tốt nhất nên chấm dứt ăn uống khi nghe lời Azaan, ngoại trừ trường hợp có thể trực tiếp nhìn thấy được ánh rạng đông thì không bắt buộc nhịn khi lời Azaan cất lên mà chỉ bắt buộc khi nhìn thấy ánh rạng đông xuất hiện, bởi Allah đã qui định giáo lý theo sự xuất hiện sợi chỉ trắng của buổi rạng đông tách rời khỏi sợi chỉ đen của nó và Nabi ﷺ đã nói trong lời Azaan của Ibnu Maktum: **"bởi ông không bao giờ cất lời Azaan ngoại trừ rạng đông đã đến."**

Đến đây, tôi muốn nhắc nhở mọi người một vấn đề mà những người gọi Azaan thường mắc phải đó là họ thường gọi Azaan sớm hơn thời gian ánh rạng đông xuất hiện bốn, năm phút cho rằng trừu tượng cho việc nhịn chay là vừa. Đây quả là việc làm **"quá đáng"** không phù hợp với giáo lý và Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُونَ)) متفق عليه.

"Những kẻ quá đáng chắc chắn bị hủy diệt." Hadith do Al-Bukhory và Muslim ghi lại.

Sự trừu tượng này không đúng tí nào, bởi điều này gây thiệt hại xấu đến lễ Solah vì có rất nhiều người một khi nghe được lời Azaan thì đứng dậy dâng lễ Solah Fajr tức khắc trong khi người gọi Azaan đã gọi trước thời gian ấn định nên đã làm cho mọi người dâng lễ Solah trước giờ ấn định và lễ Solah dâng trước giờ ấn định là không đúng. Hành động này còn ảnh hưởng xấu đến người dâng lễ Solah đã dâng lễ trước giờ ấn định làm cho lễ Solah của họ vô hiệu và cả người nhịn chay bởi họ muốn ăn uống thêm trong thời gian Allah cho phép.

Tóm lại, những người giữ nhiệm vụ cất lời Azaan hãy kính sợ Allah mà hãy đi theo đúng đường lối đã vạch cho sẵn thông qua Qur'an và Sunnah.

Hỏi 31: Có một số quốc gia trên thế giới có ban ngày rất dài đôi khi dài đến hai mươi giờ đồng hồ, vậy có bắt buộc người Muslim ở những quốc gia như thế phải nhịn chay suốt cả ngày hay không ?

Đáp 31: Vâng, bắt buộc họ phải nhịn chay suốt cả ngày vì Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿فَالَّذِينَ بَشِرُوا هُنَّ وَابْتَعُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكَلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ

الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ﴾ البقرة: ١٨٧

﴿Bởi thế, giờ đây các người được phép quan hệ với các bà vợ để tìm kiếm những gì mà Allah đã ban cho các người (từ con cái), các người hãy ăn uống (vào ban đêm) cho đến khi phân biệt rõ ràng cho các người sợi chỉ trắng của buổi rạng đông tách rời khỏi sợi chỉ đen của nó, rồi sau đó hoàn thành sự nhịn chay đến ban đêm.﴾ Al-Baqoroh: 187 và vì Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَا هُنَا وَأَدْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هَا هُنَا وَعَرَبَتْ الشَّمْسُ فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ)) رواه البخاري.

"Khi màn đêm phủ đến từ hướng (đông) này và ban ngày tan biến từ hướng (tây) này và mặt trời đã lặn thì đã đến giờ xả chay của người nhịn." Hadith do Al-Bukhory ghi lại.

Hỏi 32: Giám đốc công ty có một số nhân viên không phải là người Muslim, hỏi giám đốc có được phép cấm những người này ăn uống trước mặt những nhân viên Muslim làm cùng công ty vào ban ngày suốt tháng Romadon hay không ?

Đáp 32: Trước tiên, tôi khuyên không nên sử dụng công nhân không phải là người Muslim trong khi có khả năng sử dụng công nhân Muslim, bởi người Muslim tốt hơn những người không phải Muslim vì Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ﴾ البقرة: ٢٢١

﴿Và một nô lệ có đức tin tốt đẹp hơn người thờ đa thần cho dù họ có làm cho các người ngạc nhiên về chúng.﴾ Al-Baqoroh: 221, nhưng nếu có một số công việc phải cần đến người không phải Muslim thì được phép sử dụng nhưng chỉ trong phạm vi cần thiết.

Còn việc ăn uống của họ vào ban ngày Romadon trước mặt những người Muslim nhịn chay không có vấn đề gì, bởi người Muslim nhịn chay là tỏ lòng tạ ơn Allah đã hướng dẫn mình đến với chân lý Islam đây là niềm hạnh phúc niềm hãnh diện của trần gian và ngày sau, tạ ơn Allah đã ban cho sự thoát khỏi sự thử thách của họ những người không được Allah hướng dẫn. Allah cấm người Muslim ăn uống ở trần gian này trong Romadon để được hưởng phần thưởng vào ngày phán xử như lời phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿كَلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ﴾ الحاقة: ٢٤

﴿Hãy ăn và uống thoải mái vì điều (thiện) mà quý vị đã gởi đi trước cho mình vào những ngày đã qua﴾ Al-Haaqoh: 24, nhưng hãy cấm những người không phải Muslim ăn uống tự do ở những nơi công cộng nhằm thể hiện biểu hiệu của quê hương Islam.

Hỏi 33: Việc nói xấu và châm chích người khác có làm hư sự nhịn chay hay không ?

Đáp 33: Việc nói xấu và châm chích người khác không làm hư sự nhịn chay nhưng sẽ làm cho sự nhịn chay thiếu đi sự hoàn hảo vì Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ البقرة: ١٨٣

﴿Hỡi những người có đức tin! (Allah) đã truyền xuống sự nhịn chay bắt buộc các người cũng như những thế hệ trước các người phải nhịn hồng trở thành người biết kính sợ (TA)﴾ Al-Baqoroh: 183 và Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ)) رواه البخاري.

"Ai không từ bỏ lời dối trá mà còn tiếp tục nói dối thì Allah không cần thiết đến sự nhịn ăn và nhịn uống của y." Hadith do Al-Bukhory ghi lại.

Hỏi 34: Khi nhìn thấy người nhịn chay ăn hoặc uống vào ban ngày Romadon trong sự quên lãng, vậy có nhắc nhở hay không ?

Đáp 34: Ai nhìn thấy người nhịn chay ăn hoặc uống vào ban ngày Romadon bắt buộc người nhìn thấy phải nhắc nhở y, vì Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي)) متفق عليه.

"Khi Ta quên lãng thì mọi người hãy nhắc nhở Ta." Hadith do Al-Bukhory và Muslim ghi lại.

Lý do quên lãng nên mới ăn uống được chấp nhận nhưng đối với những ai thấy và nhớ rằng người nhịn chay thì không được phép ăn uống thì phải nhắc nhở ngay nếu không quả là điều đáng bị khiển trách bởi người Muslim là anh em của nhau trong tôn giáo và anh em thì thương yêu nhau như thể thương thân.

Đối với người nhịn chay đang ăn uống khi được người khác nhắc nhở hoặc tự nhớ là đang nhịn chay phải ngưng ngay không được tiếp tục ăn hay uống, nếu trong miệng còn thức ăn hay thức uống thì phải nhổ ra không được phép nuốt.

Nhân đây tôi nhấn mạnh một điều là tất cả tám điều làm hư sự nhịn chay sẽ vô tác dụng nếu rơi vào một trong ba trường hợp sau:

- a) Trong lúc quên lãng.
- b) Vô kiến thức.
- c) Vô tình không cố ý.

Nếu ăn uống trong lúc quên lãng thì sự nhịn chay đó hoàn hảo vì Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((مَنْ نَسِيَ فَأَكَلَ وَشَرِبَ فَلْيَتِمَّ صَوْمَهُ فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ)) متفق عليه.

"Ai ăn uống trong quên lãng thì hãy tiếp tục hoàn thành sự nhịn chay của mình, chẳng qua là y được Allah ban cho y được ăn và được uống." Hadith do Al-Bukhory và Muslim ghi lại.

Trường hợp ăn uống cứ tưởng rằng rạng đông chưa xuất hiện hoặc tưởng rằng mặt trời đã lặn, sau đó biết được rằng sự thật trái ngược những gì tưởng tượng thì sự nhịn chay của y đúng vì Hadith của Asma bint Abi Bakr ﷺ đã nói: *"Chúng tôi đã xa chay trong thời đại của Nabi ﷺ vào ngày bị mây che sau đó mặt trời xuất hiện trở lại, vậy mà Nabi ﷺ không ra lệnh mọi người nhịn chay bù lại."* Nếu sự nhịn chay là điều bắt buộc trong trường hợp này là Nabi ﷺ đã ra lệnh rồi và đã ra lệnh thì đã được truyền lại cho chúng ta, bởi lệnh của Nabi ﷺ là giáo lý của Allah và giáo lý của Allah thì luôn được bảo vệ rất kỹ lưỡng đến ngày tận thế.

Tương tự thế nếu làm những điều làm hư sự nhịn chay trong lúc trong lòng không muốn thì sự nhịn chay không hư giống như việc nếu xúc miệng rồi sơ ý làm cho nước rơi vào bụng thì không ảnh hưởng gì đến sự nhịn chay bởi không cố ý.

Tương tự thế nếu người nhịn chay ngủ bị mộng tinh thì việc xuất tinh đó không làm cho hư sự nhịn chay, bởi sự việc xảy ra ngoài ý muốn trong lúc đang ngủ và Allah đã phán bảo:

قَالَ تَعَالَى: ﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُم بِهِ، وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ﴾ الأحزاب: ٥

«Và các người không có tội nếu các người nhầm lẫn trong việc xưng hô này. Ngược lại, điều đáng tội là khi các người có ý định trong lòng» Al-Ahzaab: 5.

Hỏi 35: Việc phải đọc hết quyển Thiên Kinh Qur'an trong tháng Romadon là điều bắt buộc đối với người nhịn chay, có đúng không ?

Đáp 35: Không bắt buộc người nhịn chay phải đọc hết quyển Qur'an vào tháng Romadon nhưng khuyến khích nên đọc Qur'an thật nhiều đây Sunnah của Nabi ﷺ. Trước kia, Nabi ﷺ đã cùng Jibreel ﷺ cùng nhau ôn lại Qur'an vào mỗi lần Romadon đến.

Hỏi 36: Giáo lý Islam ra sao về Solah Taroweeh, và theo Sunnah thì số lượng Rak-at là bao nhiêu ?

Đáp 36: Solah Taroweeh là Sunnah (điều khuyến khích) được Nabi ﷺ tạo ra cho cộng đồng của Người, Nabi ﷺ đã đứng ra dẫn buổi lễ Solah Taroweeh trong ba ngày liền, sau đó người bỏ không làm tiếp vì sợ phải trở thành điều bắt buộc cho cộng đồng sau này. Từ đó không còn ai dâng lễ Solah Taroweeh tập thể nữa, thời của Abu Bakr ﷺ làm thủ lĩnh cũng không nhưng đến khi Umar bin Khottob ﷺ lên làm thủ lĩnh thì ông đã tập hợp mọi người lại dâng lễ Solah Taroweeh tập thể do ông Tameem Al-Dary và ông Ubai bin Ka'b ﷺ thay phiên nhau là Imam. Kể từ đây Solah Taroweeh được mọi người thực hiện tập thể cho đến ngày nay – tạ ơn Allah. Đây chính là điều Sunnah khuyến khích làm trong Romadon.

Về số lượng Rak-at thì theo Sunnah là mười một hoặc mười ba Rak-at nhưng có làm thêm hơn nữa thì không có vấn đề gì, bởi được truyền lại từ các tiền nhân đức hạnh trước kia rất đa dạng việc thêm và bớt số lượng Rak-at và không một ai phản đối việc làm này cả nhưng ai làm theo số lượng như Nabi ﷺ đã làm là điều tốt đẹp nhất. Theo Sunnah việc làm hơn số lượng Rak-at thì không sao như có Hadith do Bukhory và những người khác ghi lại từ ông Ibnu Umar ﷺ rằng: có người đàn ông hỏi Nabi ﷺ về cách dâng lễ Solah ban đêm, Người đáp:

قَالَ ﷺ: ((صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنِي مَثْنِي، فَإِذَا خَشِيَ الصُّبْحَ صَلَّى وَاحِدَةً فَأَوْتَرْتُ لَهُ مَا صَلَّى))

رواه البخاري.

"Lễ Solah ban đêm cứ mỗi hai Rak-at thì kết thúc Salam một lần, đến khi sợ ánh rạng đông đến thì dâng một Rak-at để kết thúc tất cả những gì đã dâng trước đó." Hadith do Al-Bukhory ghi lại.

Qua Hadith Nabi ﷺ không có qui định số lượng bao nhiêu Rak-at nhưng quan trọng là trong Solah Taroweeh phải chuyên tâm và làm từ từ khi Rukúa (cúi người về phí trước 90 độ), lúc quỳ lạy và đứng hay ngồi trở lại sau khi Rukúa và quỳ lạy, chớ dâng lễ một cách vội vã nhanh chóng như một số người đã làm, với hành động này làm cho người dâng lễ Solah không làm thêm được những điều Sunnah trong buổi lễ, trái lại đôi khi y không thể làm những gì bắt buộc phải làm và còn là người đầu tiên rời khỏi Masjid, đây quả là điều trái ngược với giáo lý.

Đối với Imam hãy biết kính sợ Allah chớ kéo dài buổi lễ vượt khỏi Sunnah gây khó khăn cho những người đứng dâng lễ phía sau và cũng chớ rút quá ngắn làm thiếu đi những gì Sunnah thậm chí mất luôn điều bắt buộc... vì thế mà giới học giả Ulama nói: Imam không nên rút ngắn buổi lễ làm cho những người dâng lễ sau lưng không kịp làm điều Sunnah và sẽ ra sao đối với ai rút quá ngắn làm cho những người đứng phía sau Imam không làm được những điều bắt buộc ? cho nên dẫn buổi lễ gấp rút là điều Harom đối với Imam.

Cầu xin Allah ban cho toàn thể chúng ta được bình an và ngay thẳng.

Hỏi 37: Giáo lý ra sao việc tập hợp tất gom tất cả Solah Taroweeh hoặc một vài Rak-at cùng với Solah Witr trong một Salam duy nhất ?

Đáp 37: Việc làm này làm cho lễ Solah vô hiệu bởi Nabi ﷺ nói:

قَالَ ﷺ: ((مَثْنَى مَثْنَى)) رواه البخاري.

"**Cứ mỗi hai Rak-at cho Salam một lần**" Hadith do Al-Bukhory ghi lại. Một khi gom tất cả trong một Salam duy nhất làm khác với lệnh của Nabi ﷺ và Nabi ﷺ đã nói:

((مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ)) رواه مسلم.

"**Ai tạo ra cái mới trong việc làm này của Ta (tức trong Islam) mà nó không có trong đạo thì việc làm đó bị trả lại y.**" Hadith do Muslim ghi lại.

Imam Ahmad đã nói: "*Đối với việc Imam đứng dậy dâng thêm Rak-at thứ ba trong lễ Solah Taroweeh giống như đứng dậy dâng thêm Rak-at thứ ba trong Solah Fajr.*" Tức nếu Imam cứ tiếp tục đứng dậy dâng thêm Rak-at thứ ba sau khi được nhắc nhở thì lễ Solah của Imam vô hiệu, cho nên đối với Imam khi được nhắc nhở khi đứng dậy thêm Rak-at thứ ba trong Solah Taroweeh thì ngồi lại đọc Al-Tashahhud rồi quỳ lạy Al-Sahu sau khi chào Salam, nếu không làm thế thì lễ Solah của Imam trở nên vô hiệu. Đến đây, có một số người hiểu nhầm Hadith của bà A-y-shah ﷺ khi được hỏi lễ Solah của Nabi ﷺ trước kia được người dâng ra sao trong tháng Romadon? Bà đáp: "*Trong tháng Romadon và những tháng khác Người không làm hơn mười một Rak-at, Người dâng bốn Rak-at không tính dài ngắn hay tốt xấu, sau đó Người dâng tiếp bốn Rak-at không tính dài ngắn hay tốt xấu, sau đó Người dâng tiếp ba Rak-at.*" Theo Hadith một số người hiểu lầm rằng bốn Rak-at đầu tiên liền nhau kết thúc bằng một lời Salam duy nhất, bốn Rak-at thứ hai liền nhau kết thúc bằng một lời Salam duy nhất và cuối cùng là ba Rak-at nhưng sự thật là cứ mỗi hai Rak-at thì kết thúc một Salam và mỗi bốn Rak-at thì Người nghỉ ngơi để lấy lại sức.

Lời phân tích trên dựa vào Hadith:

قَالَ ﷺ: ((صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا خَشِيَ الصُّبْحَ صَلَّى وَاحِدَةً فَأَوْتَرَتْ لَهُ مَا صَلَّى))

رواه البخاري.

"**Lễ Solah ban đêm cứ mỗi hai Rak-at thì kết thúc Salam một lần, đến khi sợ ánh rạng đông đến thì dâng một Rak-at để kết thúc tất cả những gì đã dâng trước đó.**" Hadith do Al-Bukhory ghi lại.

Đối với Solah Witr gồm ba Rak-at thì có hai cách: thứ nhất dâng hai Rak-at kết thúc bằng Salam rồi kết tiếp dâng một Rak-at sau đó, thứ

hai dâng ba Rak-at liên tiếp bằng một Al-Tashahhud và một Salam duy nhất.

Hỏi 38: Shaikh nghi sau về ý kiến của một số người cho rằng lời cầu xin khi kết thúc Qur'an là việc làm Bid-a'h cái tân trong tôn giáo ?

Đáp 38: Theo sự hiểu biết của tôi: lời cầu xin Qur'an không được truyền lại chính xác từ Rosul ﷺ hay Sohabah ﷺ ngoại trừ ông Anas ﷺ cứ mỗi khi kết thúc Qur'an ông đã tập hợp những người thuộc lòng Qur'an lại để cầu xin và ông không làm như thế này trong lễ Solah.

Theo giáo lý Islam không được phép thêm bất cứ lời cầu xin nào không được Sunnah truyền dạy trong lễ Solah vì Nabi ﷺ đã nói:

قَالَ ﷺ: ((صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي))

"Mọi người hãy dâng lễ Solah như thể mọi người nhìn thấy tôi dâng lễ Solah."

Còn việc ghép cái tên Bid-ah cho việc cầu xin khi kết thúc Qur'an là điều tôi không ưa thích nói như thế bởi người làm việc này là giới học giả Ulama Sunnah. Vì vậy, không nên gán ghép cái tên Bid-a'h này cho việc làm này trong khi giới học giả Ulama Sunnah cho là điều khuyến khích nên làm nhưng tốt nhất là bắt chước theo Sunnah của Nabi ﷺ.

Đến đây tôi xin nhắc mọi người một vấn đề đó là một số người có hành động không tốt đó là khi dâng lễ Solah cùng Imam khi đến Rak-at cầu xin kết thúc Qur'an thì họ lại bỏ đi với lý do đây là điều Bid-a'h, đây quả là điều không nên làm bởi sẽ dẫn đến sự chia rẽ. Còn sự bất đồng ý kiến được thế giới Islam chấp nhận là chỉ chấp nhận sự bất đồng trong giới học giả Ulama. Theo ý kiến Imam Ahmad là không đồng ý quan điểm khuyến khích cầu xin Qunut trong lễ Solah Fajr nhưng ông lại nói: *"Khi anh dâng lễ Solah cùng Imam cầu xin Qunut trong Solah Fajr thì hãy làm theo và nói Amin sau lời cầu xin của Imam đó."*

Tương tự thế có một số người lại dâng lễ Solah Taroweeh sau lưng Imam vội vàng rời khỏi Masjid khi đã đủ mười một Rak-at trong khi Imam dâng hơn mười một Rak-at hoặc hơn mười ba Rak-at, đây là việc làm không nên vì hành động vô kiến thức này trái ngược với việc làm của Sohabah ﷺ đó là: có lần thủ lĩnh Uthman bin A'ffaan đã dâng đủ bốn Rak-at trong một lễ Solah tại Mina được toàn thể Sohabah sau ông làm theo sau khi kết thúc buổi lễ họ mới phản đối việc làm của Uthman nhưng không một ai trong số họ lại bỏ ngang lễ Solah với ông Uthman, việc dâng đủ Rat-ak trong lễ Solah trong khi giáo lý cho phép rút ngắn quả là điều rất sai trái với Sunnah hơn cả việc làm thêm hơn mười ba Rak-at trong tất cả Sohabah họ hơn chúng ta về sự suy nghĩ và nhận xét cả việc cố làm sao cho được giống Sunnah và bám lấy giáo lý Islam trong mọi hoàn cảnh.

Cầu xin Allah ban cho toàn thể chúng ta là những người khi biết đâu là Sunnah rồi bám chặt lấy nó và biết đâu là sự lầm lạc rồi biết tránh xa nó.

Hỏi 39: Có một số người Muslim cho rằng đêm 27 tháng Romadon là đêm định mệnh (Lailul Qodr), vậy câu nói này đúng hay sai và có bằng chứng nào nói đến việc này không ?

Đáp 39: Đêm 27 có nhiều hy vọng là đêm định mệnh là có nguồn gốc có cơ sở như được ghi lại trong Soheeh Muslim từ ông Ubai bin Ka'b رضي الله عنه nhưng theo ý kiến đúng nhất hợp lệ nhất trong bốn mươi câu đó là vào mười ngày cuối của Romadon đặc biệt là trong bảy ngày cuối cùng của tháng có thể là vào đêm 27, có thể là đêm 25, có thể là đêm 23, có thể là đêm 29, có thể là đêm 28, có thể là đêm 26 và có thể là đêm 24.

Cho nên, mọi người cố gắng tranh thủ vào tất cả mỗi đêm để được ân phước và hồng phúc kia như Allah đã phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبْرَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ﴾ الدخان: ٣

«Quả thật, TA (Allah) đã mặc khải nó (Qur'an) vào đêm đầy hồng phúc (trong tháng Romadon). Quả thật, TA là Đáng hằng cảnh báo.» Al-Dukhon: 3 và Allah phán ở chương khác:

قَالَ تَعَالَى: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾ لَيْلَةُ الْقَدْرِ حَيْرٌ مِّنْ أَلْفٍ

شَهْرٍ ﴿٣﴾ نَزَّلَ الْمَلَكُوتُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَّمَ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾
القدر: ١ - ٥

«Quả thật, TA đã ban nó (Qur'an) xuống vào một đêm định mệnh * Và điều gì cho Người (Muhammad) biết đêm định mệnh là gì ? * Đêm định mệnh tốt hơn một ngàn tháng bình thường * Trong đêm đó các Thiên Thần và (Đại Thiên Thần Jibreel) Ruh mang Quyết định của Allah (về tất cả mọi vấn đề) xuống trần gian theo phép của Thượng Đế của Họ * Sự bằng an, nó sẽ kéo dài cho đến khi ánh bình minh lên.» Al-Qodr: 1 - 5.

Hỏi 40: Nếu sự nhịn chay gây khó khăn cho người phụ nữ đang cho con bú, vậy có được xả chay không ?

Đáp 40: Được, được phép xả chay khi sự nhịn chay gây khó khăn cho cô ta hoặc nếu sợ ảnh hưởng đến con cô ta trong lúc bú mẹ, trong trường hợp này được phép cô ta xả chay, sau đó nhịn bù lại số ngày đã xả chay.

Hỏi 41: Trong các nhà thuốc tây có bán loại thuốc trị hen suyễn bằng cách xịt hơi vào miệng, đối với người nhịn chay bị bệnh hen suyễn có được phép sử dụng trong tháng Romadon không ?

Đáp 41: Người nhịn chay được phép sử dụng loại thuốc này trong tháng Romadon cũng như bao tháng khác, bởi hơi này không vào đến bao tử mà chỉ đến khí quản rồi giúp người bệnh trở lại bình thường sau đó, điều này không phải là ăn uống cũng không phải là thức ăn dẫn đến bao tử.

Theo lẽ đương nhiên sự nhịn chay không trở nên vô hiệu ngoại trừ có bằng chứng từ Qur'an hoặc Sunnah hoặc sự thống nhất hoặc sự so sánh đúng đắn mới được công nhận là hư sự nhịn chay.

Hỏi 42: Giáo lý ra sao việc sử dụng kem đánh răng vào ban ngày Romadon đối với người nhịn chay ?

Đáp 42: Việc sử dụng kem đánh răng trong tháng Romadon hay những tháng khác không ảnh hưởng gì miễn sao không vào bao tử là được nhưng tốt nhất là không sử dụng, bởi mùi của nó rất mạnh sợ phải đi vào bao tử nhưng lại không biết, vì vậy mà Nabi ﷺ đã nói với Laqet bin Sobroh:

قَالَ ﷺ: ((بَالِغٌ فِي الْإِسْتِنْشَاقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا)) رواه أبو داود.

"Anh hãy cường điệu hóa việc hít nước vào mũi (khi lấy nước Wud'ua) ngoại trừ khi đang nhịn chay." Hadith do Abu Dawud ghi lại. Cho nên tốt nhất là không sử dụng kem đánh răng nên để sau khi xả chay xong để tránh sự nghi ngờ làm hư sự nhịn chay.

Hỏi 43: Vào ban ngày Romadon người nhịn chay được phép miễn khỏi phải xúc miệng khi lấy nước Wud'ua có đúng không ?

Đáp 43: Không đúng, việc xúc miệng là điều bắt buộc phải có khi lấy nước Wud'ua dù trong tháng Romadon hay những tháng khác, vì Allah phán:

قَالَ تَعَالَى: ﴿فَاعْسِلْوْا وُجُوْهَكُمْ﴾ المائدة: 6

﴿Các người hãy rửa mặt của các người (khi lấy Wud'ua)﴾ Al-Ma-i-dah: 6, và miệng thuộc bộ phận của mặt nhưng không nên cường điệu hóa khi xúc miệng và hít nước vào mũi trong khi đang nhịn chay vì Hadith của ông Laqet bin Sobroh:

قَالَ ﷺ: ((أَسْبِغِ الْوُضُوءَ وَخَلِّ بَيْنَ الْأَصَابِعِ وَبَالِغٌ فِي الْإِسْتِنْشَاقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا)) رواه أبو داود.

"Anh hãy lấy nước Wud'ua cho hoàn hảo, kì rửa kẽ các ngón, cường điệu hóa việc hít nước vào mũi ngoại trừ khi đang nhịn chay." Hadith do Abu Dawud ghi lại.

Hỏi 44: Tiêm thuốc vào mạch máu có làm hư sự nhịn chay hay không ?

Đáp 44: Tiêm thuốc vào mạch máu hay những vị trí khác không làm hư sự nhịn chay ngoại trừ tiêm dinh dưỡng vào cơ thể thay thế cho việc ăn uống. Còn không phải tiêm dinh dưỡng thì không làm hư sự nhịn chay dù tiêm bất cứ nơi nào trên cơ thể bởi những loại khác không phải là ăn uống cũng không cùng nghĩa với ăn uống.

Hỏi 45: Rút máu để thử hoặc hiến máu vào ban ngày Romadon lúc đang nhịn chay có làm hư sự nhịn chay không ?

Đáp 45: Nếu chỉ lấy số lượng máu ít không ảnh hưởng đến sức khỏe tức không làm cho yếu đi sẽ không làm hư sự nhịn chay dù là thử máu hay hiến máu.

Còn nếu lấy số lượng nhiều làm cho cơ thể bị yếu đi sẽ làm hư sự nhịn chay với bằng chứng là so sánh việc này giống như là giác nẻ được nhắc trong Hadith làm hư sự nhịn chay.

Dựa vào việc phân tích trên người nhịn chay không được hiến máu số lượng lớn trong khi đang nhịn chay bắt buộc như nhịn chay Romadon ngoại trừ trường hợp bất đắc dĩ. Trường hợp bất đắc dĩ phải hiến máu được phép ăn uống sau đó rồi nhịn chay bù lại vào ngày hôm khác.

Hỏi 46: Giáo lý ra sao việc người nhịn chay sử dụng cây Siwaak sau khi mặt trời đã nghiêng bóng ?

Đáp 46: Theo Sunnah được phép sử dụng Siwaak trước và sau mặt trời nghiêng bóng và cả những thời khắc khác, bởi những Hadith nói về Siwaak không phân biệt thời khắc là trước hay sau mặt trời nghiêng bóng.

Có Hadith Nabi ﷺ nói:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: ((السَّوَاكُ مَطَهْرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاءٌ لِلرَّبِّ)) رواه أحمد والنسائي وحسن إسناده ابن حجر في هداية الرواة ٢١٤/١.

Phu nhân Nabi ﷺ bà A-y-shah رضي الله عنها thuật lại lời Người ﷺ: "**Siwaak là loại làm sạch miệng, làm hài lòng Thượng Đế.**" Hadith do Ahmad và Al-Nasay ghi lại, được Ibn Hajar xác thực đường truyền trong Hidayah Al-Ruwat 1/214 và Nabi nói ở Hadith khác:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرِهِمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ)) أخرجه مسلم.

Ông Abu Hurairoh رضي الله عنه thuật lại lời Nabi ﷺ: "**Nếu không khó khăn cho cộng đồng Ta thì Ta đã ra lệnh họ phải sử dụng Siwak trong mỗi khi dâng lễ Solah.**" Hadith do Muslim ghi lại.

Hỏi 47: Ý kiến của Shaikh ra sao đối với những Imam đã bỏ Masjid mình đang dẫn lễ để đến Makkah làm Umroh và dâng lễ Solah trong suốt tháng Romadon ?

Đáp 47: Tôi khuyên những người này là hãy ở lại Masjid địa phương để tập hợp mọi người lại cùng làm điều bắt buộc tốt hơn nhiều việc đến tạm trú ở Makkah để dâng lễ Solah, vì Nabi ﷺ chỉ đến Makkah để làm Umroh mà thôi và Người đã nói:

قَالَ ﷺ: ((عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً)) رواه أحمد وابن ماجه.

Nabi ﷺ nói: "**Umroh trong tháng Romadon tương đương với Haj.**" Hadith do Ahmad và Ibnu Majah ghi lại, chứ Nabi ﷺ không có tạm trú lại ở Makkah.

Không sai việc định cử ở Makkah thì tốt hơn bao nơi khác nhưng đối với những ai có nhiệm vụ như Imam ở địa phương... thì không được phép đến tạm cư ở Makkah, bắt buộc phải ở lại địa phương. Tôi khuyên họ nếu muốn đi làm Umroh thì cứ đi nhưng cố tranh thủ trở về quê nhà để đảm trách nhiệm vụ được mọi người giao phó.

Hỏi 48: Có số người nói rằng việc làm Umroh trong tháng Romadon là điều bắt buộc mỗi người Muslim phải thi hành một lần trong đời, vậy có đúng không ?

Đáp 48: Điều này sai, Umroh chỉ bắt buộc một lần trong đời còn Umroh trong tháng Romadon chỉ là điều khuyến khích mà thôi vì Hadith:

قَالَ ﷺ: ((عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً)) رواه أحمد وابن ماجه.

Nabi ﷺ nói: "**Umroh trong tháng Romadon tương đương với Haj.**" Hadith do Ahmad và Ibnu Majah ghi lại.

Cầu xin Allah ban cho chúng ta cùng toàn thể người Muslim sự thành công với những điều làm hài lòng Ngài, Ngài là Đáng Độ Lượng Từ Bi, xin tạ ơn Allah và cuối cùng cầu xin bình an và phúc lành cho Nabi Muhammad ﷺ cùng toàn thể Sohabah.

Giải đáp: Shaikh Muhammad bin Soleh
Al-Uthaimen

Dịch thuật: Abu Hisaan Ibnu Ysa